

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษา การปฏิบัติงานของอาสาพัฒนาชุมชน ในเขตพื้นที่อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด ผู้ศึกษาได้ทบทวนแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาประกอบการศึกษา โดยจะนำเสนอตามลำดับดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน
2. แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของอาสาพัฒนาชุมชน
3. บริบทพื้นที่อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน

แนวคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของบุคคล การปฏิบัติงานของบุคคลเป็นพฤติกรรม อย่างหนึ่งที่มีรูปแบบปฏิบัติกิจกรรมที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จ ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่มีความซับซ้อน และสำคัญมากเนื่องจากการปฏิบัติงาน

1. ความหมายของการปฏิบัติงาน

ได้มีผู้ให้ความหมายของการปฏิบัติงาน ไว้ดังนี้

กิติพันธ์ รุจิรกุล (2543 : 45) กล่าวว่า การปฏิบัติงานในองค์กรหรือหน่วยงานต่าง ๆ นอกจากจะมีการแบ่งระดับการปฏิบัติงานแล้ว ยังต้องมีการแบ่งส่วนงานที่จะต้องปฏิบัติออกเป็นหน่วยงานย่อย ๆ ซึ่งมีหัวหน้าหน่วยหรือผู้นำหน่วยเป็นผู้รับผิดชอบงานตามลักษณะหน้าที่ของตนที่แตกต่างกัน ในการปฏิบัติงานที่ต่างชนิดต่างหน้าที่ก็เพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร หรือหน่วยงานนั้น ซึ่งจะทำให้ผู้นำ มีความสนใจ มีทักษะ มีความรู้ มีทัศนคติ และมีบทบาทหน้าที่ ของแต่ละคนแตกต่างกันไป

พุทธทาสภิกขุ (2543 : 256) ได้กล่าวถึง การปฏิบัติหน้าที่ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นอาชีพ การงานประเภทใด สรุปได้ว่าหน้าที่หรืออาชีพเป็นสิ่งจำเป็นอย่างหนึ่งในการที่จะเข้าถึงธรรม การที่จะรู้จักโลกหรือสิ่งทั้งหลายทั้งปวงดี ว่าอะไรเป็นอะไร จะต้องมีการทำสิ่งหนึ่งของตน โดยเฉพาะ เช่นอาชีพให้ลุล่วงไปได้ด้วยดีเสียก่อน การที่คนหนึ่งทำหน้าที่โดยตรงของตนโดย

ไม่มีมลทินต่างพร้อม ย่อมเป็นการเพียงพอที่จะทำให้รู้จักว่าอะไรเป็นอะไร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ก็จรรู้จักชีวิตจิตใจตนเองว่าหมายความว่าอย่างไร เป็นสิ่งที่ควรยึดถือหลงไหลเพียงไรเป็นต้น ถ้าหากว่าไม่ได้ทำอะไรจริง ๆ จัง ๆ ให้ดีที่สุด ให้ถูกต้องตามอุดมคติของอาชีพหรือของหน้าที่ นั้น ๆ แล้ว มันยังน้อยเกินไปสำหรับที่จะรู้จักตัวเอง รู้จักโลก รู้จักกิเลส รู้จักทุกข์ และรู้จัก ความดับทุกข์เป็นต้น

นพพงษ์ บุญจิตราศย์ (2546 : 9) กล่าวว่า การปฏิบัติงานจำเป็นต้องมีทั้งศาสตร์ และศิลปศาสตร์ คือ การศึกษาหาความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ ทักษะ เทคนิควิธีทำงาน ต่าง ๆ ศิลป์ คือ การที่จะนำเอาความรู้ หลักการและทฤษฎีมาประยุกต์ใช้ ให้เหมาะสมกับคน สถานการณ์และสิ่งแวดล้อมตลอดจนขอบเขตจากัดของทรัพยากรให้เป็นไปตามบทบาทหน้าที่ รับผิดชอบของตำแหน่งงานต่าง ๆ ที่กำหนดขึ้นในหน่วยงาน

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (2559) ได้ให้ความหมาย การปฏิบัติงาน หมายถึง กระบวนการดำเนินการอย่างเป็นระบบ เพื่อผลักดันให้ผลการปฏิบัติ ราชการของส่วนราชการบรรลุเป้าหมาย โดยการเชื่อมโยงเป้าหมายผลการปฏิบัติราชการใน ระดับองค์กร หน่วยงานและระดับบุคคลเข้าด้วยกัน ซึ่งตั้งอยู่บนฐานกระบวนการความต่อเนื่อง

David and Ballachey (1962 : 338) ให้ความเห็นว่าความเห็นของบุคคลอื่นที่ กำหนดบทบาทและหน้าที่ความรับผิดชอบของตำแหน่งใด ตำแหน่งหนึ่งมิได้มีอิทธิพลต่อ การปฏิบัติงานของผู้ดำรงตำแหน่งนั้น ๆ เพียงอย่างเดียว แต่มีอิทธิพลต่อความต้องการและ ความมุ่งหมาย ความเชื่อ ความรู้สึก ความปรารถนา ปรัชญาส่วนบุคคลของผู้ดำรงตำแหน่งนั้น ๆ ด้วย ดังนั้นการกระทำใด ๆ ของผู้ดำรงตำแหน่งใดก็ตามมักจะเป็นผลเกี่ยวเนื่องมาจากความ นึกคิดของผู้ดำรงตำแหน่งนั้นที่รู้สึกว่าคุณอื่นเขาต้องการให้ตนกระทำอะไร อย่างไร ในฐานะที่ เป็นผู้ดำรงตำแหน่งนั้น

Barnard (1966 : 82) กล่าวว่าประสิทธิภาพจะมีขึ้นต่อเมื่อผู้ปฏิบัติงานได้ปฏิบัติ จริงตามหน้าที่ที่องค์การกำหนดไว้

Bloom et al (1968 ; อ้างถึงใน รัตติยา โดศรีพลับ. 2548 : 8) ได้กล่าวว่า การปฏิบัติงาน หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออก เป็นความสามารถโดยการนำความรู้ ความเข้าใจ ที่มีอยู่มาใช้ในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ในสถานการณ์จริงและในชีวิตประจำวัน อย่างถูกต้องเหมาะสม

Good (1973 : 82) ได้ให้ความหมายของการปฏิบัติงานไว้ว่า “การปฏิบัติงาน” (Performance) หมายถึง การทำงานอย่างเต็มความสามารถเพื่อผลสำเร็จอย่างดีที่สุด

สรุปจากความหมายดังกล่าวข้างต้น การปฏิบัติงานหมายถึง การที่บุคคลได้ใช้ความรู้ความสามารถ ทางร่างกาย จิตใจ ในการปฏิบัติหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมายจากผู้บังคับบัญชา หรือจากหน่วยงาน ให้ประสบผลสำเร็จตามที่กำหนดไว้

2. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติงานบุคคล

ในการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติงานนั้น ได้มีนักวิชาการอธิบายไว้ดังนี้ การปฏิบัติงานของแต่ละคนจะถูกกำหนดโดย 3 ส่วน ดังนี้ คือ

2.1 คุณลักษณะเฉพาะของบุคคล แบ่งออกเป็น 3 กลุ่มลักษณะ ดังนี้

2.1.1 Demographic Characteristics เป็นลักษณะเกี่ยวกับ อายุ เพศ เชื้อชาติ เผ่าพันธุ์

2.1.2 Competency Characteristics เป็นลักษณะที่เกี่ยวกับด้านความรู้ความสามารถ ความถนัด และความชำนาญของบุคคล ซึ่งคุณลักษณะเหล่านี้จะได้อาจมาจากการศึกษาอบรมและการสั่งสมประสบการณ์ เป็นคุณลักษณะที่มีผลกระทบโดยตรงต่อระดับความสามารถในการปฏิบัติงาน

2.1.3 Psychological Characteristics เป็นคุณลักษณะทางด้านจิตวิทยาอันได้แก่ ทักษะคิด คำนิยม การรับรู้ในเรื่องต่าง ๆ รวมทั้งบุคลิกภาพของแต่ละบุคคลด้วย

2.2 ระดับความพยายามในการทำงาน (Work Effort) ซึ่งจะเกิดขึ้นจากการมีแรงจูงใจในการทำงาน ซึ่งได้แก่ ความต้องการ แรงผลักดัน อารมณ์ ความรู้สึก ความสนใจ ความตั้งใจ รวมทั้งสิ่งจูงใจ จุดประสงค์ ทักษะคิดและคำนิยม เพราะคนที่มีแรงจูงใจในการทำงานสูงจะมีความพยายามในการที่จะอุทิศกำลังกายและกำลังใจให้แก่การทำงานมากกว่าผู้มีแรงจูงใจในการทำงานต่ำ

2.3 แรงสนับสนุนจากองค์กรหรือหน่วยงาน (Organizational Support) ได้แก่ ค่าตอบแทน ความยุติธรรม การติดต่อสื่อสาร ความใจกว้างของผู้บริหารและวิธีการมอบหมายงานซึ่งจะมีผลต่อกำลังใจผู้ปฏิบัติงาน

Schmerhom et al (1982) เสนอว่าคุณลักษณะส่วนบุคคลและแรงจูงใจคือตัวกำหนดการปฏิบัติงานและแบ่งคุณลักษณะส่วนบุคคลออกเป็น 3 กลุ่มลักษณะ คือ

1. ลักษณะประชากร (Demographic Characteristic) เป็นลักษณะที่เกี่ยวกับ อายุ เพศ เชื้อชาติ เผ่าพันธุ์

2. ลักษณะศักยภาพ (Competency Characteristic) เป็นลักษณะที่เกี่ยวกับความรู้ความสามารถ ความถนัดและความชำนาญของบุคคล ซึ่งคุณลักษณะเหล่านี้จะได้

มาจากการศึกษาอบรมและจากการสั่งสมประสบการณ์เป็นคุณลักษณะที่มีผลกระทบโดยตรงต่อระดับความสามารถในการปฏิบัติงาน

3. ลักษณะทางจิตวิทยา (Psychological Characteristic) เป็นคุณลักษณะทางด้านจิตวิทยา ได้แก่ เจตคติ ค่านิยม การรับรู้ในเรื่องต่าง ๆ รวมถึงบุคลิกภาพของแต่ละบุคคล
 วรจิตร หนองแก (2540 : 20) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติงานของบุคคลไว้ ดังนี้

1. ปัจจัยทางด้านสถานการณ์ (Situation Factors) ซึ่งประกอบด้วย

1.1 สภาพแวดล้อมในการทำงาน ผู้บริการจะมีอิทธิพลโดยตรงต่อปัจจัยนี้

1.2 อุปกรณ์และวัสดุที่ใช้ในการดำเนินงาน รวมทั้งผู้ปฏิบัติงานด้วย

2. การรับรู้ทางด้านบทบาท (Role Perception) หมายถึง แนวทางที่บุคคลให้ความหมายของเขาระเบอของกำลังความพยายามที่เขาเชื่อว่ามีผลต่อผลการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพ

3. ความสามารถและทักษะ (Ability and Skills) โดยมีความสามารถเป็นลักษณะของบุคคลและทักษะ หมายถึง ระดับความเชี่ยวชาญในงานเฉพาะอย่าง ความสามารถจะมีความสัมพันธ์กับทักษะบุคคลที่มีความสามารถเบื้องต้นเฉพาะอย่างจะเรียนรู้ทักษะที่เกี่ยวข้องกันได้ดีกว่ากระบวนการจูงใจ (The Motivation Process) การจูงใจอาจนับได้ว่าเป็นปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดการปฏิบัติการของบุคคลใดบุคคลหนึ่งในการทำงานของมนุษย์ (Job Performance) ขึ้นอยู่กับสิ่งสำคัญสองประการคือ แรงจูงใจ (Motivation) และความสามารถ (Ability) ซึ่งแรงจูงใจ และความสามารถเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ โดยแรงจูงใจจะขึ้นอยู่กับความต้องการของบุคคล ความต้องการเป็นผลของสภาพทางกาย (Physical Condition) ส่วนความสามารถของมนุษย์เป็นผลมาจากสิ่ง 3 ประการ คือ ความสามารถด้านสติปัญญา ประสบการณ์ การศึกษา และการฝึกอบรม การทำงานของบุคคลอยู่ภายใต้อิทธิพลหลายประการด้วยกันแต่ละคนมีความแตกต่างกัน ทำงานไม่เหมือนกัน อย่างไรก็ตามคนเราไม่สามารถทำงานได้เหนือความสามารถของตน

3. วิธีวัดการปฏิบัติงานของบุคคล

ด้วยผลการปฏิบัติงานของบุคคลเป็นผลที่เกิดจากการแสดงพฤติกรรมที่สามารถสังเกตได้ การวัดผลการปฏิบัติงานของบุคคลจึงเป็นการวัดผลการแสดงพฤติกรรมของบุคคลที่สามารถวัดได้ด้วยการกำหนดเป็นตัวเลข มีการพิจารณาตามเกณฑ์ต่าง ๆ โดยการแบ่งประเภท

ของพฤติกรรมจัดอันดับของพฤติกรรมตลอดจนการเทียบอัตราส่วนต่างของพฤติกรรม ซึ่งสามารถแบ่งการวัดพฤติกรรมออกเป็น 2 วิธีใหญ่ ๆ ดังนี้ (ชัยพร วิชชาวุธ. 2539 : 8) ดังนี้

3.1 วิธีวัดโดยวิธีอัตนัย (Subject Method) หมายถึง การกำหนดตัวเลขให้กับพฤติกรรมโดยอาศัยความรู้สึกเป็นเกณฑ์ การกำหนดคำตอบหรือตัวเลขมิได้เป็นเกณฑ์มาตรฐานทั่วไป แต่จะเป็นไปตามความรู้สึกของผู้สังเกตแต่ละคนไม่ถือว่าเป็นการตอบผิดหรือถูกมีมาตราวัดเป็นระดับ 4 ระดับคือ มาตราจัดประเภท จัดอันดับ อันตรภาค และอัตราส่วน

3.2 การวัดโดยวิธีปรนัย (Object Method) หมายถึง การกำหนดตัวเลขให้กับพฤติกรรมตามหลักเกณฑ์ภายนอกที่แน่นอน ไม่ว่าจะกำหนดโดยใครก็ได้เหมือนกันหมด ซึ่งสามารถแบ่งเป็น 4 วิธี คือ การวัดความถี่ วัดเวลา วัดความแรง และวัดระยะทาง

จากแนวคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของบุคคลข้างต้น ทำให้ทราบว่า การปฏิบัติงานของบุคคลนั้นมีปัจจัยหลายอย่าง ได้แก่ ลักษณะส่วนบุคคล สภาพทางกาย สภาพทางสังคม ประวัติและประสบการณ์ในอดีต การศึกษา ความรู้ ความสามารถ ตลอดจนสถานการณ์แวดล้อมต่าง ๆ ที่เข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น การสนับสนุนจากองค์กรหน่วยงาน ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ได้นำไปกำหนดเป็นกลุ่มปัจจัยที่จะศึกษาการปฏิบัติงานของ อาสาพัฒนาชุมชน ในเขตพื้นที่อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด คือ ปัจจัยคุณลักษณะส่วนบุคคล ซึ่งประกอบด้วยตัวแปร ด้านเพศ การศึกษา อาชีพ

แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของอาสาพัฒนาชุมชน

ในการกำหนดบทบาทในการทำงานนั้นเป็นการกำหนด ความคาดหวัง (Expectations) เป็นความคาดหวังของบุคคลที่ดำรงตำแหน่งนั้น ๆ ว่าควรจะแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสมกับตำแหน่งนั้น ๆ อย่างไร และ การแสดงบทบาท (Exactments) เป็นการแสดงบทบาทของบุคคลให้สอดคล้องกับบทบาทที่ถูกกำหนดไว้ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. ความหมายเกี่ยวกับบทบาท

สุพัตรา สุภาพ (2542 : 32) ได้กล่าวถึงสถานภาพ และบทบาทว่า การที่เรา กำหนดเรียกบุคคลหนึ่งว่า เป็นข้าราชการ หรือตำแหน่งใด ๆ นั้น เป็นการเรียกตามสถานภาพ ของผู้นั้นสถานภาพจะเป็นตำแหน่งที่ได้จากการเป็นสมาชิกกลุ่มเป็นสิทธิหน้าที่ทั้งหมดที่ บุคคลมีอยู่เกี่ยวข้องกับผู้อื่น และสังคมส่วนรวม สถานภาพจะกำหนดว่าบุคคลนั้นมีหน้าที่ที่ จะต้องปฏิบัติ ต่อผู้อื่นอย่างไร มีหน้าที่รับผิดชอบอย่างไรในสังคม สถานภาพเป็นถึงเฉพาะ บุคคล ซึ่งทำให้บุคคลนั้นแตกต่างจากผู้อื่นและมีอะไรเป็นเครื่องหมายของตนเอง

อุทัย หิรัญโต (2543 : 197) ได้อธิบายว่า บทบาทเป็นหน้าที่หรือพฤติกรรม อันพึงคาดหมายของบุคคลแต่ละคนในกลุ่มสังคมที่กำหนดขึ้น ฉะนั้นบทบาทจึงเป็นแบบแผน แห่งพฤติกรรมของบุคคลในสถานะหนึ่งที่มีต่อบุคคลอื่นในสถานะอีกอย่างหนึ่ง ในสังคม เดียวกัน

พัทธา สายหู (2544 : 68) ได้ให้คำนิยามว่า บทบาท คือ ขอบเขตอำนาจหน้าที่ และสิทธิในการกระทำของแต่ละงานที่เรามีต่อผู้อื่น สถานภาพก็คือ สถานะตำแหน่งที่บุคคลได้ จากการปฏิบัติตามบทบาทนั้น เพื่อเปรียบเทียบกับฐานะตำแหน่งของผู้อื่นตามบทบาทอื่น

อานนท์ อภาภิรม (2545 : 74) มีความเห็นว่า โดยปกติวิสัยแล้วสถานภาพและ บทบาทเป็นสิ่งควบคู่กันไปแต่อย่างไรก็ดี บทบาทหรือการปฏิบัติหน้าที่ย่อมขึ้นอยู่กับบุคคล ที่เข้าดำรงตำแหน่งนั้น ๆ เพราะฉะนั้นบทบาทจึงเป็นรูปการที่เคลื่อนไหวหรือรูปการทาง พฤติกรรมของตำแหน่ง

ภิญโญ สาธร (2547 : 282) ให้ความเห็นไว้ว่าบทบาทหน้าที่ หมายถึง ความ มุ่งหวังที่บุคคลอื่นคาดว่าบุคคลในตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่งควรกระทำหรือแสดงพฤติกรรม อย่างใดอย่างหนึ่งออกมาในสถานการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง และบทบาทหน้าที่ที่มีควบคู่อยู่กับ ตำแหน่งที่บุคคลดำรงอยู่เสมอ

สงวน สุทธิเลิศอรุณ (2527 : 47) ได้อธิบายว่า สิทธิก่อให้เกิดหน้าที่ตามมา ฉะนั้นมนุษย์ทุกรูปทุกนามที่ต้องการใช้สิทธิในด้านต่าง ๆ สิ่งที่จะพบมากก็คือหน้าที่ โดย จะต้องปฏิบัติหน้าที่ตามนัยของสิทธิที่ได้ บรรดาสิทธิและหน้าที่ที่สมาชิกในสังคมต้องถือ ปฏิบัติ คือบทบาทนั่นเอง

Broom and Selznick (1977 : 16) อธิบายว่า บทบาทบางครั้งก็เรียกว่า บทบาท ทางสังคม เป็นแบบแผนของพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับตำแหน่งเฉพาะทางสังคมเช่น การเป็น พ่อ เป็นครู เป็นต้น ความหมายของบทบาทเป็นการกล่าวถึงสิทธิและหน้าที่ที่ขึ้นอยู่กับตำแหน่ง สังคม ซึ่งบอกให้รู้ว่า แต่ละคนควรจะแสดงบทบาทอะไรบ้างในการเป็นพ่อหรือครูและเป็น หน้าที่ของเขาที่ต้องแสดงพฤติกรรมตามบทบาทนั้น ๆ และเขาก็สามารถเรียกร้องหรืออ้างสิทธิ อันนี้ได้

กล่าวโดยสรุป “บทบาท” หมายถึง แบบแผนของพฤติกรรมหรือการกระทำ ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับอำนาจหน้าที่ และสิทธิ ซึ่งผูกพันอยู่กับสถานภาพหรือฐานะตำแหน่งทาง สังคม โดยที่สังคมจะกำหนดหรือคาดหวังบทบาทของบุคคลในแต่ละสถานภาพหรือตำแหน่ง ไว้เพื่อให้ผู้ที่อยู่ในสถานภาพหรือฐานะตำแหน่งนั้น ๆ ยึดถือเป็นแนวทางในการปฏิบัติ

2. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท

แนวความคิดในเรื่องบทบาทยังมีได้มีการกำหนดในการใช้คำไว้เป็นการแน่นอน จึงทำให้มีการตีความและการใช้คำนี้กว้างขวางแตกต่างกันออกไปแต่อย่างไรก็ตาม นักจิตวิทยา นักมานุษยวิทยา และนักสังคมวิทยาได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทไว้หลายประการ ดังนี้

ไพบูลย์ ช่างเรียน (2532 : 29) กล่าวว่า “บทบาท” โดยทั่วไปพิจารณาความหมายได้ 2 นัย คือ นัยแรกพิจารณาในด้านโครงสร้างสังคม (Social Structure) บทบาทหมายถึงตำแหน่งทางสังคมที่มีชื่อเรียกต่าง ๆ ซึ่งแสดงลักษณะโดยคุณสมบัติและกิจกรรมของบุคคลที่ครองตำแหน่งนั้น อีกนัยหนึ่งพิจารณาในด้านการแสดงบทบาทหรือการปะทะสังสรรค์ทางสังคม (Social Interaction) บทบาทจึงหมายถึง ผลสืบเนื่องที่มีแบบแผนของการกระทำที่เกิดจากการเรียนรู้ของบุคคลที่อยู่ในสถานการณ์แห่งการปะทะสังสรรค์นั้น (Socially Interacted) ตามนัยแรกบทบาทเป็นการจำแนกชนิดบุคคลที่อยู่ในสังคมซึ่งถูกจำแนกโดยคุณสมบัติ และพฤติกรรมของเขามีปทัสถานตามนัยหลัง บทบาทเป็นวิถีทางการแสดงพฤติกรรมของบุคคลที่สังสรรค์กันนั้นว่า จะปฏิบัติอย่างไรหรือคาดหวังว่า บุคคลอื่นจะปฏิบัติตนอย่างไร บทบาทของบุคคลในสังคมขึ้นอยู่กับสถานภาพที่ตนเองครองอยู่และคุณสมบัติส่วนตัวของบุคคล บทบาทของบุคคล จึงแตกต่างกันออกไปตามลักษณะสถานภาพอุปนิสัย ความคิด ความรู้ ความสามารถ มุมเหตุจูงใจ การอบรม และความพึงพอใจ

ทิตยา สุวรรณะชฎ (2543 : 43) ได้แสดงความเห็นเกี่ยวกับบทบาทไว้ว่า บทบาทเป็นลักษณะของพฤติกรรมที่ถูกกำหนดโดยฐานะตำแหน่งและได้บทบาทออกเป็น บทบาทตามอุดมคติ (Ideal Role) หรือบทบาทที่ผู้ดำรงตำแหน่งทางสังคมควรปฏิบัติ และ บทบาทที่ปฏิบัติจริง (Actual Role) หรือบทบาทที่ผู้ดำรงตำแหน่งทางสังคมจะต้องปฏิบัติจริง โดยเขากล่าวว่าบทบาทที่ปฏิบัติจริงเป็นผลรวมของบทบาทตามอุดมคติ บุคลิกภาพของผู้ดำรง ฐานะตำแหน่ง อารมณ์ของผู้ดำรงตำแหน่งขณะแสดงบทบาท และปฏิกิริยาของผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยสรุปฐานะตำแหน่งและบทบาททางสังคมมีสาระสำคัญ ดังนี้

1. มีสถานภาพ (Status) อยู่จริงในทุกสังคม และมีอยู่ก่อนที่ตัวคนจะเข้าไปครอง
2. มีบทบาทที่ควรจะเป็น (Ought-to-Role) ประจำอยู่ในแต่ละตำแหน่ง
3. วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีในสังคมนั้น ๆ เป็นส่วนหนึ่งซึ่งสำคัญในการกำหนดฐานะตำแหน่ง และบทบาทที่ควรจะเป็น

4. การที่คนเราจะทราบถึง ฐานะตำแหน่งและบทบาทนั้น ได้มาจากสังคม ประกิต (Socialization) ในสังคมนั้น ๆ บทบาทที่ควรจะเป็นนั้นไม่แน่นอนเสมอว่าจะเหมือนกับ พฤติกรรมจริง ๆ ของคนที่ครองฐานะตำแหน่งอื่น ๆ เพราะพฤติกรรมจริง ๆ นั้นเป็นผลของ ปฏิกริยาของคนที่ครองฐานะตำแหน่งที่มีต่อบทบาทที่ควรจะเป็นบุคลิกภาพของตนเองและ บุคลิกภาพของผู้อื่นที่เข้ามาร่วมในพฤติกรรมและเครื่องกระตุ้น (Stimulus) ที่มีอยู่ในเวลาและ สถานที่ที่เกิดการติดต่อทางสังคม

Linton (1964 : 113-114) เป็นนักมานุษยวิทยาคนแรกที่ทำให้แนวความคิด ในเรื่องฐานะตำแหน่ง (Status) และบทบาท (Role) ของฐานะตำแหน่งนั้น Linton ถือว่าสังคม ตั้งอยู่บนรากฐานของการปฏิบัติตอบโต้ของคนในสังคมนั้น (Reciprocal Behavior) ถ้าหาก คนไม่มีการกระทำตอบโต้แล้ว แนวความคิดในเรื่องฐานะตำแหน่ง และบทบาทจะไม่เกิดขึ้น Linton เห็นว่า สถานภาพเป็นนามธรรม ซึ่งหมายถึง “ตำแหน่ง” ต่าง ๆ ที่มีอยู่ในส่วนใดส่วนหนึ่ง (A Patricia Pattern) ซึ่งจะเป็นเครื่องกำหนดบทบาทของตำแหน่งว่า ตำแหน่งนั้น ๆ จะมีภารกิจ หน้าที่อยู่อย่างไรบ้าง ฉะนั้นเมื่อมีตำแหน่งเกิดขึ้นสิ่งที่มาควบคู่กับตำแหน่งก็คือ บทบาทของ ตำแหน่ง เพราะว่าทุก ๆ ตำแหน่งจะต้องมีบทบาทกำกับบทบาทและตำแหน่งไม่สามารถแยก ออกจากกันได้ จนกล่าวได้ว่าไม่อาจมีบทบาทได้โดยปราศจากตำแหน่ง หรือไม่อาจมีตำแหน่ง ได้โดยปราศจากบทบาท บทบาทและตำแหน่งเป็นสิ่งที่ควบคู่กันเสมอ เปรียบเสมือนเหรียญ ถ้าด้านหนึ่งของเหรียญคือตำแหน่ง อีกด้านหนึ่งของเหรียญก็คือ “บทบาท” นั่นเอง

Broom and Selznick (1977 : 60) อธิบายว่า บทบาทบางครั้งเรียกว่า บทบาททางสังคม เป็นแบบแผนของพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับตำแหน่งเฉพาะทางสังคม บทบาท กล่าวถึงสิทธิและหน้าที่ที่ขึ้นอยู่กับตำแหน่งทางสังคม ซึ่งบอกให้รู้ว่า แต่ละคน ควรจะแสดงบทบาทอะไรบ้าง และเป็นหน้าที่ของเขาคือต้องแสดงพฤติกรรมตามบทบาทนั้น ๆ และเขาก็สามารถเรียกร้องหรืออ้างสิทธิอันนี้ได้

Biesanz (1978 : 168) ได้กล่าวถึงบทบาทว่าทุก ๆ สถานภาพในโครงสร้าง สังคมหนึ่ง ๆ จะมีแบบแผนของพฤติกรรมที่ถูกคาดหวัง และบางทีก็เป็นที่ต้องการของบุคคล บางคนที่ครองสถานภาพนั้น ซึ่งแบบแผนนี้ก็คือบทบาทนั่นเอง

Turner (1982 : 349-351) ได้กล่าวถึง ทฤษฎีบทบาทในเชิงทฤษฎีทาง ปฏิกริยาสัญลักษณ์นิยม (Symbolic Interactionism) ไว้โดยเปรียบเทียบเหมือนกับ “การเล่น ละครบนเวที” (Dramatical Approach) ซึ่งจะประกอบด้วยลักษณะความคาดหวัง (Expectation) ทั่ว ๆ ไป 3 ประการ คือ

1. ความคาดหวังจากบท (Expectation from the Script) หมายถึง ภาวะความเป็นจริงต่าง ๆ ทางสังคม (Social Reality) จะสามารถเปรียบเทียบได้เช่นกับบทละคร (Script) ซึ่งประกอบด้วยตำแหน่งต่าง ๆ ทางสังคมมากมาย โดยมีบรรทัดฐาน (Norms) เป็นตัวกำหนดว่าบุคคลควรจะมีพฤติกรรมเช่นใดในสังคม กิจกรรมหรือการกระทำต่าง ๆ ทางสังคมจะถูกจัดระบบและควบคุมโดยบรรทัดฐานที่แตกต่างกันไปตามสถานการณ์และเงื่อนไขทางสังคมที่แตกต่างกัน

2. ความคาดหวังจากผู้ร่วมแสดงคนอื่น ๆ (Expectations from other Players) หมายถึง การที่สังคมมีบรรทัดฐาน ซึ่งเปรียบเสมือนบท (Script) ที่กำหนดบทบาทของบุคคลในความสัมพันธ์กันทางสังคมดังกล่าว แล้วบุคคลในสังคมจึงต้องมีการสวมบทบาท (Role Taking) ซึ่งกันและกันเพื่อที่บุคคลได้คาดหวังพฤติกรรมของบุคคลอื่นในสังคมแสดงออก และสามารถมีปฏิสัมพันธ์ (Interaction) ที่ถูกต้องตามความคาดหวังของสังคมและบุคคลอื่น ๆ

3. ความคาดหวังจากผู้ชม (Expectation from the Audience) เป็นความคาดหวังของบุคคลในสังคมที่อยู่ในสถานภาพต่าง ๆ กัน ซึ่งจะต้องคาดหวังและสวมบทบาทของบุคคลอื่นเพื่อที่เป็นเครื่องนำทางไปสู่การปฏิสัมพันธ์ทางสังคมอย่างถูกต้องและเป็นไปตามหลักเกณฑ์ซึ่งเป็นความคาดหวังร่วมกัน

โดยสรุปแล้ว Turner เห็นว่า สังคมโลกถูกสมมติขึ้นโดยทฤษฎีบทบาทซึ่งจัดระบบโครงสร้าง ในลักษณะของความคาดหวังจากสิ่งต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการคาดหวังจากบท (Scripts) ความคาดหวังจากผู้ร่วมแสดงคนอื่น (Other Players) หรือความคาดหวังจากผู้ร่วมแสดงคนอื่น (Other Players) หรือความคาดหวังจากผู้ชม (Audience) ก็ตาม ซึ่งรูปแบบของความคาดหวังดังกล่าวเหล่านั้น จะขึ้นอยู่กับสถานภาพที่บุคคลเหล่านั้นครอบครองอยู่นั่นเอง

อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า บทบาทถูกกำหนดขึ้นมาควบคู่กับสถานภาพ ซึ่งอาจเป็นสถานภาพที่ดำรงอยู่แล้วในสังคม หรือสถานภาพที่ถูกกำหนดขึ้นมาโดยระเบียบและกฎเกณฑ์ว่าบุคคลที่อยู่ในบทบาทนั้นมีสิทธิ และหน้าที่อะไรบ้าง ผู้ที่อยู่ในบทบาทนั้นจะต้องมีความรู้และความเข้าใจในบทบาทของตนเองเพื่อที่จะได้มีมาตรฐานการปฏิบัติงานที่ถูกต้อง และมีประสิทธิภาพและผู้ที่อยู่ในขณะทำงานเดียวกันย่อมมีความคาดหวังพฤติกรรมหรือบทบาทของบุคคลว่า ควรจะแสดงบทบาทหรือมีพฤติกรรมอย่างไรออกมา ซึ่งความคาดหวังของบุคคลในขณะทำงานเดียวกันที่มีต่อบทบาทของบุคคลนั้น ก็ไม่สามารถกำหนดได้แน่นอนเสมอไปว่าจะตรงกับบทบาทที่เจ้าของแสดงออกหรือปฏิบัติได้จริงหรือไม่

3. แนวคิดเกี่ยวกับอาสาพัฒนาชุมชน

อาสาพัฒนาชุมชนเป็นบุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งจากความเป็นจิตอาสาในการทำงาน เพื่อพัฒนาชุมชน ในแต่ละหมู่บ้าน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. ความหมายของอาสาสมัคร

อาสาสมัคร (Volunteer) หมายถึง ผู้ที่สมัครใจทำงานเพื่อประโยชน์แก่ ประชาชนและสังคม โดยไม่คาดหวังผลตอบแทนเป็นเงิน ซึ่งอาสาสมัครจะต้องมีคุณสมบัติ ที่สำคัญ 3 ประการคือ

1.1 ทำงานด้วยความสมัครใจ ไม่ใช่ด้วยการถูกบังคับหรือเพราะเป็น
เจ้าหน้าที่

1.2 เป็นงานเพื่อประโยชน์แก่ประชาชนและสังคม หรือสาธารณประโยชน์

1.3 ทำโดยไม่หวังผลตอบแทนเป็นเงิน

ผลตอบแทนที่อาสาสมัครได้รับ คือ ความสุขใจ ความภาคภูมิใจที่ได้ปฏิบัติงาน ที่เป็นประโยชน์แก่ประชาชน สังคม และประเทศชาติ

คำว่า “อาสาสมัคร” นอกจากหมายถึงบุคคลซึ่งเป็นรูปธรรมยังหมายถึงจิต และวิญญาณของอาสาสมัคร (Volunteer Spirit) ซึ่งเป็นนามธรรมและหมายถึง กางทำงานด้วยความสมัครใจ เพื่อเห็นแก่ประโยชน์ของผู้อื่น ประชาชนและสังคม โดยไม่หวังผลตอบแทนที่เป็นเงินหรือวัตถุ เช่น การทำหน้าที่เพื่อหน้าที่โดยไม่เห็นแก่บำเหน็จรางวัลหรือผลประโยชน์ (สมพร เทพสิทธา. 2541 : 1-2)

กรมการพัฒนาชุมชน (2557 : 1- 62) กระทรวงมหาดไทย มีอำนาจหน้าที่ สำคัญประการหนึ่งคือการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของประชาชน พัฒนาองค์กร อาสาสมัคร และผู้นำท้องถิ่นในระดับหมู่บ้าน ตำบล โดยมีวิธีการทำงานที่ยึดการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นหลักเพื่อให้ประชาชนสามารถพึ่งตนเองได้ในที่สุด การที่จะทำให้ประชาชนมีส่วนร่วม ในการพัฒนาชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพวิธีหนึ่ง คือ การให้ประชาชนตนเองทำงานด้วยความเต็มใจและเสียสละเพื่อส่วนรวม โดยการเป็นอาสาสมัคร หรืออาสาพัฒนาชุมชน อาสาพัฒนาชุมชนจึงเป็นอาสาสมัครประชาชนที่กรมการพัฒนาในการสนับสนุน โดยการเลือกจากประชาชน หรือ ผู้นำท้องถิ่นให้ทำหน้าที่อาสาสมัครในการพัฒนาหมู่บ้าน ตำบล กรมการพัฒนาชุมชนได้ดำเนินการ โครงการอาสาพัฒนาชุมชน ภายใต้งานอาสาพัฒนา ชนบทตามมติ ครม. เมื่อวันที่ 28 มกราคม 2512

ปัจจุบัน กรมการพัฒนาชุมชนดำเนินงานพัฒนาชุมชน โดยมีระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยอาสาพัฒนาชุมชน พ.ศ.2547 ระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการอาสาพัฒนาชุมชน พ.ศ. 2552 (ฉบับที่ 2) และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) ปี 2555 รองรับการทำงานซึ่งตามระเบียบฯกำหนดให้คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) เป็นผู้คัดเลือกอาสาพัฒนาชุมชน (อช.) หมู่บ้านละไม่น้อยกว่า 4 คน โดยให้มีจำนวนชายหญิงในสัดส่วนใกล้เคียงกันและให้สภาตำบลหรือองค์การบริหารส่วนตำบลประชุมอาสาพัฒนาชุมชน (อช.) ทุกหมู่บ้านในตำบลเพื่อคัดเลือกผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน (ผู้นำ อช.) ตำบลละ 2 คน เป็นชาย 1 คน หญิง 1 คน โดยนายอำเภอเป็นผู้ออกคำสั่งแต่งตั้งอาสาพัฒนาชุมชน และผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้ออกคำสั่งแต่งตั้งผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน (ผู้นำอช.) อาสาพัฒนาชุมชนและผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนอยู่ในตำแหน่งได้คราวละ 4 ปี และเมื่อปฏิบัติงานครบวาระแล้วมีสิทธิได้รับคัดเลือกให้ปฏิบัติงานต่อไปได้อีก

2. หน้าที่ของอาสาพัฒนาชุมชนและผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน

เมื่อได้รับการคัดเลือกและแต่งตั้งแล้วอาสาพัฒนาชุมชนและผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนจะมีบทบาทสำคัญ 3 ลักษณะ (กรมการพัฒนาชุมชน. 2557 : 4) ดังนี้

2.1 เป็นแกนนำในการพัฒนาหมู่บ้าน ตำบล โดยเป็นผู้ริเริ่ม สร้างสรรค์ ประสานงานและดำเนินการพัฒนาร่วมกับชาวบ้าน ซึ่งการที่อาสาพัฒนาชุมชนและผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนเป็นคนในหมู่บ้าน จึงทำให้เป็นผู้รู้ดีว่าอะไรเป็นปัญหาความต้องการของชาวบ้าน อะไรอยู่ในขีดความสามารถที่ชาวบ้านจะร่วมมือร่วมใจกันแก้ไขปัญหาความต้องการด้วยตนเองได้ หรือถ้าไม่สามารถดำเนินการได้ก็จะขอความร่วมมือสนับสนุนจากใครที่ไหนได้บ้าง

2.2 เป็นผู้สนับสนุนการปฏิบัติงานเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน แม้ว่าเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนจะเป็นนักพัฒนามืออาชีพที่มีความปรารถนาดี อยากให้ชาวบ้านมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น แต่ก็เป็นคนนอกหมู่บ้าน จึงต้องการความช่วยเหลือสนับสนุนจากอาสาพัฒนาชุมชน และผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน ในด้านต่าง ๆ เพื่อให้การพัฒนาหมู่บ้านตำบลบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

2.3 หน้าที่ของอาสาพัฒนาชุมชนและผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน ตามบทบาทนักพัฒนา คือ ผู้ที่ริเริ่ม สร้างสรรค์งานพัฒนาร่วมกับชาวบ้าน และเป็นผู้สนับสนุนการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน อาสาพัฒนาชุมชนและผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนจึงจำเป็นต้องมีหน้าที่ตามระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการอาสาพัฒนาชุมชน พ.ศ. 2547 ข้อ 16 และ 17 ดังนี้

2.3.1 หน้าที่ของอาสาพัฒนาชุมชน

- 1) กระตุ้นให้องค์กรประชาชนรู้ปัญหาของหมู่บ้าน และสามารถวางแผนงานเพื่อแก้ปัญหาได้เอง รวมถึงการกระตุ้นให้ประชาชนรู้จักช่วยตนเอง และเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาในการพัฒนาหมู่บ้านของตน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- 2) ริเริ่มและสนับสนุนการดำเนินงานพัฒนา โดยเป็นที่ปรึกษา กลุ่มเยาวชน กลุ่มสตรี กลุ่มอาสาสมัคร ตลอดจนองค์กรประชาชน และกิจกรรมการพัฒนาดัง ๆ
- 3) ช่วยเหลือ สนับสนุนการดำเนินงานตามแบบแผน โครงหรือกิจกรรมพัฒนาหมู่บ้าน
- 4) เป็นผู้ประสานงานระหว่างองค์กรประชาชนกับหน่วยงานของรัฐองค์กรเอกชนหรือเอกชนอื่น ๆ
- 5) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่เวทีประชาคม คณะกรรมการหมู่บ้าน องค์กรบริหารส่วนตำบล หรือทางราชการมอบหมาย

2.3.2 หน้าที่ของผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน

- 1) หน้าที่ตามข้อ 1-5 ของ อาสาพัฒนาชุมชน
- 2) เป็นผู้ประสานงานระหว่างอาสาพัฒนาชุมชนในตำบล
- 3) เป็นผู้แทนของอาสาพัฒนาชุมชนในกิจกรรมต่าง ๆ ที่ได้รับมอบหมาย

จากที่ได้ศึกษาหน้าที่ของอาสาพัฒนาชุมชนและผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน ผู้ศึกษาจึงสรุปในบทบาทหน้าที่ในการทำงานของอาสาพัฒนาชุมชน ใน 3 ด้าน ประกอบด้วย ด้านการเป็นแกนนำในการพัฒนาหมู่บ้าน ตำบล ด้านการเป็นผู้สนับสนุนการปฏิบัติงาน เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน และด้านหน้าที่ของอาสาพัฒนาชุมชนและผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน ตามบทบาทนักพัฒนา ซึ่งในการศึกษา การปฏิบัติงานของอาสาพัฒนาชุมชน ในเขตพื้นที่อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด ผู้ศึกษาได้สังเคราะห์หน้าที่ของอาสาพัฒนาชุมชนในด้านการเป็นแกนนำในการพัฒนาหมู่บ้าน ตำบล และด้านการเป็นผู้สนับสนุนการปฏิบัติงาน เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน มาเป็นกรอบแนวคิดในการค้นคว้าศึกษาการเป็นแกนนำในการพัฒนาหมู่บ้าน ตำบล ด้านการเป็นผู้สนับสนุนการปฏิบัติงานเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน ในครั้งนี้

3. บทบาทหน้าที่ของอาสาพัฒนาชุมชนและผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน ตามแนวทางของกรมการพัฒนาชุมชน

การพัฒนาชุมชน ได้กำหนดแนวทางการปฏิบัติของอาสาพัฒนาชุมชนและผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน ตามบทบาทหน้าที่ (กรมการพัฒนาชุมชน. 2557 : 3 - 20) ดังนี้

3.1 การจัดเก็บข้อมูล “ข้อมูล” (Data) คือ ข้อเท็จจริง หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอาจจะเป็นตัวเลข ตัวอักษร หรือสัญลักษณ์ก็ได้ ซึ่งข้อมูลที่ดีจะต้องมีความถูกต้อง แม่นยำ และเป็นปัจจุบัน ข้อมูลที่จำเป็นในการนำมาวางแผนเพื่อพัฒนาชุมชน มี 2 ประการ คือ

- 1) ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) คือข้อมูล que แสดงถึงลักษณะของสังคมไทยที่พึงประสงค์ ตามเกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำที่กำหนดไว้ว่า อย่างน้อยคนไทยควรมีคุณภาพชีวิตในเรื่องอะไรบ้างและควรมีระดับความเป็นอยู่ไม่ต่ำกว่าระดับใดในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ซึ่งข้อมูลนี้จะทำให้ประชาชนทราบว่าขณะนี้คุณภาพชีวิตของตนเอง ครอบครัว รวมไปถึงหมู่บ้าน/ชุมชนอยู่ในระดับใด มีปัญหาที่จะต้องแก้ไขเรื่องใดบ้าง เหล่านี้เป็นการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาตนเอง ครอบครัว และสังคม อันเป็นนโยบายสำคัญในการพัฒนาประเทศ
- ข้อมูล จปฐ. เป็นข้อมูลที่จัดเก็บทุกหมู่บ้านเป็นประจำทุกปี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2533 เป็นต้นมา
- 2) ข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน/ชุมชน (กชช.2ค) คือข้อมูลหมู่บ้านที่แสดงให้เห็นถึงสภาพทั่วไปและปัญหาของหมู่บ้านด้านต่าง ๆ เช่น โครงสร้างพื้นฐาน เศรษฐกิจ สุขภาพอนามัย ความรู้และการศึกษา เป็นต้น ข้อมูล กชช.2ค เป็นข้อมูลที่จัดเก็บทุกหมู่บ้านเป็นประจำทุก 2 ปี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2527 เป็นต้นมา ข้อมูลทั้งสองประเภท ที่จัดเก็บแล้วนั้น จะทำให้ทราบว่าแต่ละครัวเรือน หมู่บ้าน/ชุมชน มีสภาพเป็นอย่างไร มีปัญหาอะไร และเมื่อทราบแล้ว ส่วนใดสามารถแก้ปัญหาเองได้ ครัวเรือนแต่ละครัวเรือน และคณะกรรมการหมู่บ้าน/ชุมชน ก็ต้องช่วยกันดำเนินการแก้ไข ส่วนใดไม่สามารถดำเนินการเองได้ก็อาจขอรับการสนับสนุนบางส่วนหรือทั้งหมดจากโครงการของส่วนราชการหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป

3.1.1 อาสาพัฒนาชุมชนและผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน มีแนวทางในการจัดเก็บข้อมูล ดังนี้

1) ศึกษาทำความเข้าใจแนวทางการจัดเก็บข้อมูล จปฐ./กชช.2ค ในแต่ละปี

2) ศึกษาประเด็นข้อคำถามในแบบสอบถามข้อมูลจปฐ./กชช.2

3) ร่วมกับคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) และอาสาสมัครอื่น ๆ

ในชุมชนจัดเก็บข้อมูล โดยการสัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือน หรือสมาชิกในครัวเรือน (ที่สามารถให้คำตอบหรือข้อมูลได้) ตามประเด็นข้อมูลในแบบสอบถาม

4) อาสาพัฒนาชุมชน และผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน ซึ่งเป็นผู้จัดเก็บข้อมูลร่วมกับหัวหน้าครัวเรือนหรือสมาชิกในครัวเรือน ผู้ให้ข้อมูลช่วยกันสรุปผลการจัดเก็บข้อมูลของครัวเรือนว่า ผ่านเกณฑ์และไม่ผ่านเกณฑ์เรื่องใดบ้างลงในแบบสรุปคุณภาพชีวิตของครัวเรือน

5) ตรวจสอบความครบถ้วนและถูกต้องของข้อมูล โดยนำเข้าเวทีประชาคมหมู่บ้าน

6) นำข้อมูลมาวิเคราะห์ กำหนดเป็นแผนงาน/กิจกรรม นำเสนอบรรจุในแผนชุมชน ซึ่งในส่วนของกิจกรรมที่สามารถดำเนินการเองได้นำมาวางแผน โดยระดมทรัพยากรในชุมชนและร่วมกันปฏิบัติตามแบบแผนที่วางไว้ สำหรับกิจกรรมที่เกินกำลังไม่สามารถดำเนินการเองได้ก็ประสานรับการสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือส่วนราชการอื่น ๆ

7) ประเมินผล เปรียบเทียบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองและภาพรวมของหมู่บ้านในแต่ละปี

3.2 การจัดทำแผนชุมชน แผนชุมชน คือ กระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชน ที่ร่วมกันคิด ร่วมกันค้นหา ร่วมกันเรียนรู้ เพื่อให้รู้และเข้าใจชุมชน รวมทั้งการกำหนดอนาคตและทิศทางการพัฒนาชุมชน ดังนั้นแผนชุมชนจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการเรียนรู้ของชุมชน ซึ่งนำไปสู่การแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชน โดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน อาสาพัฒนาชุมชนและผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน มีแนวทางการจัดทำแผนชุมชน ดังนี้

3.2.1 ร่วมกับผู้นำชุมชนอื่น ๆ ในชุมชน จัดเตรียมและรวบรวมข้อมูล ซึ่งได้มีการจัดเก็บแล้ว ได้แก่ จปฐ.กชช.2ค และข้อมูลชุมชนอื่น ๆ หรืออาจร่วมกับแกนนำจัดทำข้อมูลใหม่เพิ่มเติมก็ได้ เช่น ข้อมูลรายรับ - รายจ่ายของครัวเรือน ทุนสังคม ภูมิปัญญา ประวัติศาสตร์หมู่บ้าน แผนที่ชุมชน ข้อมูลกลุ่ม/องค์กร ปัญหาของคนในชุมชน ฯลฯ ทั้งนี้เพื่อให้ข้อมูลมีความครบถ้วนและสมบูรณ์มากที่สุด

3.2.2 นำข้อมูลที่ได้จากข้อมูล 1 มาจัดหมวดหมู่ หรือเก็บเพิ่มเติมในส่วนที่ยังไม่สมบูรณ์

3.2.3 จัดเวทีประชาคมหมู่บ้าน เพื่อให้สมาชิกในหมู่บ้าน/ชุมชน ร่วมกันตรวจสอบข้อมูลเพิ่มเติมในส่วนที่ไม่สมบูรณ์

3.2.4 วิเคราะห์ข้อมูล ปัญหา และกำหนดแนวทางหรือทางเลือกในการแก้ไขและพัฒนาซึ่งหากหมู่บ้าน/ชุมชนใดมีแผนอยู่แล้วก็จัดเวทีทบทวนแผนและปรับแผนให้สอดคล้องกับข้อมูลปัญหาความต้องการของชุมชน

3.2.5 จัดเวทีทำแผน โดยยึดหลักการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน และยึดหลักการพึ่งตนเองของชุมชน ซึ่งอาจแยกแผนที่จะดำเนินการเป็นประเภทต่าง ๆ เช่น แผนแก้ไขปัญหาเร่งด่วน แผนพัฒนาอาชีพของครัวเรือน องค์กรชุมชน รวมทั้งจัดแยกว่าแผนใดที่สามารถดำเนินการเองได้ หรือแผนใดที่ต้องประสานความร่วมมือกับภาคีการพัฒนาต่าง ๆ และจัดลำดับความสำคัญเพื่อดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายตามแผนที่กำหนด

3.2.6 นำแผนที่จัดทำเรียบร้อยแล้ว ไปประสานกับแผนระดับตำบล อำเภอ จังหวัด เพื่อลดความซ้ำซ้อนของแผนในแต่ละระดับ

3.2.7 นำแผนชุมชนสู่การปฏิบัติ นั่นคือ นำแผนมากำหนดเป็นโครงการ/กิจกรรมและดำเนินการ โดยอาจเริ่มจากแผนที่สามารถทำเองได้ก่อน ซึ่งการที่จะทำให้แผนชุมชนเกิดประโยชน์อย่างแท้จริง คือ ชุมชนต้องร่วมกันดำเนินการ ส่วนโครงการ/กิจกรรมที่เกินกำลังความสามารถก็อาจประสานความร่วมมือกับภาคีการพัฒนาต่าง ๆ

3.2.8 การทบทวนโครงการ/กิจกรรมที่ดำเนินการ ซึ่งเมื่อดำเนินการไประยะหนึ่งแล้ว อาจเกิดปัญหาหรือการเปลี่ยนแปลงก็สามารถนำโครงการ/กิจกรรมมาแก้ไขปรับปรุงให้สอดคล้องกับเวลา สถานการณ์ นโยบายของท้องถิ่น รัฐบาล โดยนำเข้าสู่วีถีประชาคมหมู่บ้าน

3.2.9 การติดตามและสรุปบทเรียน ว่าโครงการ/กิจกรรมที่กำหนดไว้สามารถดำเนินการได้ตามเป้าหมายหรือไม่ โครงการ/กิจกรรมที่ดำเนินการสามารถแก้ไขปัญหาให้บรรเทาลง หรือพัฒนาชุมชนให้ดีขึ้นหรือไม่ โครงการ/กิจกรรมที่ดำเนินการแล้วเกิดองค์ความรู้ด้านต่างๆของชุมชนหรือไม่ และสามารถนำไปเปลี่ยนแปลง หรือพัฒนาชุมชนได้หรือไม่

การสรุปบทเรียนในแต่ละประเด็น จะทำให้สามารถวิเคราะห์กระบวนการ ขั้นตอน และผลการดำเนินงาน ซึ่งจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาและพัฒนาวิธีการทำงานในระยะต่อไปให้ดีขึ้น สิ่งสำคัญที่สุดของการสรุปบทเรียนคือควรมีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อใช้ในสื่อเป็นการเรียนรู้ร่วมกับคนอื่นๆทั้งภายในและภายนอก

3.3 การจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชน “ศูนย์เรียนรู้ชุมชน” คือ ศูนย์กลางรวบรวมข้อมูลข่าวสารความรู้ของชุมชนที่จะนำไปสู่การส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้สำหรับ

ประชาชนในชุมชน เป็นแหล่งเสริมสร้างโอกาสในการเรียนรู้ กางถ่ายทอด การแลกเปลี่ยน ประสบการณ์ การสืบทอดภูมิปัญญา วัฒนธรรม ค่านิยม และเอกลักษณ์ของชุมชน รวมทั้ง เป็นแหล่งบริการชุมชนด้านต่าง ๆ ศูนย์เรียนรู้ชุมชน เป็นแหล่งเรียนรู้ทุกด้านทุกรูปแบบไม่เน้น การเรียนการสอนในห้องเรียนและเป็นศูนย์กลางที่ประชาชนทุกคนสามารถเข้ามาเรียนรู้ ค้นคว้าหาความรู้ แลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ รวมทั้งการพบปะสังสรรค์ เพื่อสร้างความเข้าใจ ความร่วมมือในการพัฒนาตนเองและชุมชน และเป็นศูนย์กลางเรียนรู้ตลอดชีวิต ของประชาชน โดยประชาชนและเพื่อประชาชน ซึ่งศูนย์เรียนรู้ชุมชนมีลักษณะที่สำคัญ 2 ประการ คือ 1) เป็นศูนย์ข้อมูล สื่อและเทคโนโลยีการเรียนรู้ด้านต่าง ๆ 2) เป็นแหล่งเรียนรู้ของ สังคมอาสาพัฒนาชุมชนและผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน มีแนวทางการจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชน ดังนี้

- 3.3.1 ร่วมจัดเวทีประชาคมเพื่อเผยแพร่ความคิด ชี้แจงวัตถุประสงค์ และประโยชน์ของศูนย์ฯ
- 3.3.2 ร่วมเป็นคณะกรรมการศูนย์
- 3.3.3 ดำรวจสถานที่ และจัดทำศูนย์ฯทั้งนี้ สถานที่ทำการศูนย์ฯ สามารถพิจารณาได้ตามความเหมาะสมของพื้นที่
- 3.3.4 จัดทำข้อมูล ความรู้เรื่องต่าง ๆ รวมทั้งค้นหาผู้รู้ ปราชญ์ ชาวบ้านด้านต่าง ๆ
- 3.3.5 จัดเวทีเพื่อรับรองความถูกต้องของข้อมูล
- 3.3.6 บันทึกข้อมูล ความรู้ และจัดการความรู้ รวมทั้งจัดระบบ สารสนเทศ
- 3.3.7 จัดกิจกรรมเรียนรู้ภายใน/ภายนอกศูนย์ฯ เช่น จัดเวทีแลกเปลี่ยน สัมมนา อภิปราย ฝึกอบรม ทักษะศึกษา เรียนทางอิเล็กทรอนิกส์ ฯลฯ
- 3.3.8 เชื่อมโยงเครือข่ายกับศูนย์ฯ อื่น ๆ

3.4 การขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง “เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางการ ดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมานานกว่า 25 ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ และ ภายหลังได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไขเพื่อให้รอดพ้นและสามารถดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืน ภายใต้อันตรายของโลกาภิวัตน์ และความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักที่เรากล่าวถึง ไทยทุกคน ทุกระดับสามารถนำไปปฏิบัติได้ ไม่ใช่เฉพาะเกษตรกร ชาวไร่ ชาวนา แต่หมายถึง

ทุกคน ทุกเพศ ทุกวัย ทุกศาสนา ทุกอาชีพ สามารถนำไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับตนเองได้ทุก ๆ เรื่อง ทั้งการดำเนินชีวิตประจำวัน การศึกษาเล่าเรียนหรือการทำงานในสาขาใด ๆ

3.4.1 ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีหลักพิจารณาอยู่ 5 ส่วน ดังนี้

1) กรอบแนวคิด เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่ และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ตลอดเวลา และเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัยและวิกฤติ เพื่อความมั่นคงและยั่งยืนของการพัฒนา

2) คุณลักษณะ เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลางและการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน

3) คำนิยาม ความพอเพียงต้องประกอบด้วย 3 คุณลักษณะ พร้อม ๆ กัน คือ 1) ความพอประมาณหรือความพอดี ไม่น้อยเกินไป และไม่มากเกินไป ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เป็นความพอดีของแต่ละคน แต่ละครอบครัว เราต้องประมาณรู้ของเราเองว่าเราอยู่ตรงไหน เรามีฐานะการเงินอย่างไร และความสามารถเรามีไหน ง่าย ๆ ก็คือ เราต้องรู้จักกำลัง ฐานะของเราเอง จะทำอะไร จะซื้ออะไร หรือลงทุนก็ควรทำตามที่กำลังเรามี 2) ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ และ 3) การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมเพื่อรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น เพราะมีการเปลี่ยนแปลงบางอย่างที่อยู่นอกรอบคอบของเรา ภูมิคุ้มกันจะทำให้เราไม่ประมาท ทำให้เรารู้จักวางแผนที่ดีในวันนี้ เพื่อวันข้างหน้า รวมทั้งช่วยป้องกันความเสี่ยงได้ในหลายรูปแบบ 4) เงื่อนไข การตัดสินใจและการทำอะไรให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้นต้องอาศัยทั้งความรู้ และคุณธรรม เป็นพื้นฐานกล่าวคือ ความรู้ คือความรอบรู้ในสิ่งที่จะทำอย่างถ่องแท้และรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้มาพิจารณา เพื่อวางแผน ไม่หือหาวไม่หุนหันพลันแล่น ความระมัดระวัง ใช้ความรู้ให้เหมาะสมกับกาลและเทศะ คนจะพอเพียงได้ต้องมีความรู้ในวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่ทำอย่างรอบด้าน ยิ่งรู้ลึกจริงก็ยิ่งดีต่อการปฏิบัติ คุณธรรม หมายถึง ความซื่อสัตย์สุจริต มีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต รู้จักการแบ่งปัน ไม่โลภ ไม่ตระหนี่ คนเราจะเป็นคนเก่งเพียงอย่างเดียวไม่พอ ต้องเป็นคนดีด้วย

3.4.2 อาสาพัฒนาชุมชนและผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน มีแนวทางในการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

- 1) ปฏิบัติตนและทำงานโดยยึดหลัก “พึ่งตนเอง”
- 2) มีวิถีชีวิต “แบบพอเพียง หลีกเหลี่ยงอบายมุข สร้างสุขในครัวเรือน”
- 3) มีการวางแผนชีวิตตนเองและครอบครัว
- 4) แสวงหาโอกาส/ความรู้/ข่าวสารอย่างสม่ำเสมอ
- 5) เพิ่มพูนทักษะในการประกอบอาชีพ
- 6) ร่วมกับคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) และผู้นำอื่น ๆ ในชุมชนวิเคราะห์ข้อมูล จปฐ. ตัวชี้วัดที่ 29 - 31 และ กชช.2ค ตัวชี้วัดที่ 8 - 14 ซึ่งหากผ่านเกณฑ์ก็ร่วมกันจัดทำแผนแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น
- 7) ร่วมดำเนินกิจกรรมขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อแก้ไขปัญหาคความยากจนของคนในชุมชน

3.5 การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด “ยาเสพติด” หมายถึง สารเคมีหรือวัตถุชนิดใด ๆ ซึ่งเมื่อเสพเขาสูในร่างกายไม่ว่าจะโดยรับประทาน ดม สูบ นิด หรือด้วยประการใด ๆ แล้วทำให้เกิดผลต่อร่างกายและจิตใจในลักษณะต่าง ๆ เช่น ต้องเพิ่มปริมาณการเสพมากขึ้นเรื่อย ๆ มีอาการขาดยาเมื่อไม่ได้เสพมีความต้องการเสพทั้งทางร่างกายและจิตใจอย่างรุนแรงอยู่ตลอดเวลา และทำให้สุขภาพทรุดโทรมปัจจุบันนี้ยาเสพติดนับว่าเป็นปัญหาสำคัญของประเทศไทย เพราะบ่อเกิดปัญหาอื่น ๆ หลายด้าน นับตั้งแต่ตัวผู้เสพเองซึ่งจะทำให้เกิดความทุกข์ทั้งกายและใจ และเมื่อหาเงินซื้อยาไม่ได้ก็อาจจะก่ออาชญากรรมต่าง ๆ สร้างความเดือดร้อนให้พ่อแม่พี่น้องและสังคม ต้องสูญเสียเงินทอง เสียเวลาทำมาหากิน ประเทศชาติต้องสูญเสียแรงงานและสูญเสียเงินงบประมาณในการปราบปรามและรักษาผู้ติดยาเสพติด และเป็นปัญหาสำคัญที่จะต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายในสังคมในการร่วมกันแก้ไขต่อไป

ประเภทของยาเสพติด แบ่งเป็น 4 ประเภท คือ 1) ประเภทกดประสาท ได้แก่ ฝิ่น มอร์ฟีน เฮโรอีน ยานอนหลับ ยาระงับประสาท ยากลุ่มประสาท เครื่องดื่มมีนเมาทุกชนิดรวมทั้ง สารระเหย เช่น ทินเนอร์ แล็กเกอร์ น้ำมันเบนซิน กาว เป็นต้น 2) ประเภทกระตุ้นประสาท ได้แก่ ยาบ้า ยาอี กระท่อม โคเคน ผู้เสพยาเสพติดประเภทนี้จะมีอาการหงุดหงิด กระวนกระวาย ใจสั่น หวาดระแวง บางครั้งก็มีอาการคลุ้มคลั่ง หรือทำในสิ่งที่คนปกติไม่กล้าทำ เช่น ทำร้ายตนเอง หรือฆ่าผู้อื่น เป็นต้น 3) ประเภทหลอนประสาท ได้แก่ แอลเอสดีและเห็ดขี้ควาย เป็นต้น ผู้เสพยาเสพติดประเภทนี้จะมีอาการประสาทหลอน ฝันเพื่อง หนูแว่ว ได้ยิน

เสียงประหลาดหรือเห็นภาพหลอนที่น่าเกลียดน่ากลัว ควบคุมตนเองไม่ได้ และในที่สุดมักป่วยเป็นโรคจิต และ 4) ประเภทออกฤทธิ์ผสมผสาน คือทั้งกระตุ้นกดและหลอนประสาทร่วมกัน ผู้เสพยาเสพติดประเภทนี้มักมีอาการหวาดระแวง ความคิดสับสน เห็นภาพลวงตา หูแว่ว ควบคุมตนเองไม่ได้และอาจเป็นโรคจิตได้

อาสาพัฒนาชุมชนและผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน มีแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด ดังนี้

1. ต่อดตนเอง ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่าง โดยไม่ยุ่งเกี่ยวกับสิ่งเสพติด ทุกชนิดปฏิเสธเมื่อถูกชักชวน ไม่ทดลองยาเสพติดทุกชนิด ถ้ามีปัญหาหรือไม่สบายใจอย่าเก็บไว้คนเดียว ควรปรึกษาคนในครอบครัว เพื่อนหรือคนที่ไว้ใจ ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ เช่น อ่านหนังสือ เล่นกีฬา หรือทำงานอดิเรกต่าง ๆ ตามความสามารถและความถนัด

2. ต่อดครอบครัว สร้างความรัก ความอบอุ่นและความสัมพันธ์อันดีระหว่างสมาชิกในครอบครัว ปฏิบัติตนตามบทบาทหน้าที่ของตนเองที่มีต่อครอบครัว ดูแลสมาชิกในครอบครัวไม่ให้เกี่ยวข้องกับยาเสพติด สั่งสอนให้รู้ถึงโทษภัยของยาเสพติด ดูแลเรื่องการคบเพื่อน คอยส่งเสริมให้เขารู้จักการใช้เวลาว่างในทางที่เป็นประโยชน์ เช่น การทำงานบ้าน เล่นกีฬา ฯลฯ เพื่อป้องกันมิให้เด็กหันเหไปสนใจยาเสพติด ให้กำลังใจและรับหาทางแก้ไขหากพบว่าสมาชิกในครอบครัวติดยาเสพติด โดยนำเขามารักษาตัวที่โรงพยาบาล ให้หายเด็ดขาดแต่แรกเริ่มตอดยาเสพติด ไม่ควรปล่อยไว้นาน ๆ

3. ต่อดชุมชน แนะนำ ให้ความรู้แก่เพื่อนบ้าน เพื่อให้เข้าใจถึงโทษและภัยของยาเสพติด เพื่อมิให้เพื่อนเพื่อนที่รู้ไม่ถึงการณ์ต้องถูกหลอกหลวง หากมีผู้ติดยาเสพติดควรช่วยเหลือแนะนำให้เข้ารับการรักษาโดยเร็ว หรือสมัครเข้าขอรับการบำบัดรักษา ก่อนที่ความผิดจะปรากฏต่อเจ้าหน้าที่ ให้ความร่วมมือกับทางราชการเมื่อรู้ว่ามิใคร บ้านใดเกี่ยวข้องกับยาเสพติดก็ควรแจ้งเจ้าหน้าที่ตำรวจ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือเจ้าหน้าที่ของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด นำข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด และข้อมูล จปฐ. ตัวชี้วัด 32 - 33 มาวิเคราะห์ร่วมกับ กม. และผู้นำอื่น ๆ ในชุมชน ซึ่งหากไม่ผ่านเกณฑ์ก็ร่วมกันจัดทำแผนแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น จัดกิจกรรมรณรงค์ป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในหมู่บ้าน/ตำบล ให้ความสำคัญและสนับสนุนกิจกรรมของเยาวชน รวมทั้งชื่นชมและมีรางวัลให้แก่เยาวชนผู้เป็นแบบอย่างหรือผู้ที่เลิกติดยาเสพติดกลับตัวเป็นคนดี

3.6 การส่งเสริมวิถีประชาธิปไตย อาสาพัฒนาชุมชนและผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน มีแนวทางในการขับเคลื่อนการส่งเสริมวิถีประชาธิปไตย ดังนี้

- 3.6.1 ปฏิบัติตัวเป็นแบบอย่างในการไปใช้สิทธิ์เลือกตั้งทุกครั้ง
- 3.6.2 ประชาสัมพันธ์เชิญชวนให้ประชาชนในหมู่บ้าน ตำบล ไปใช้สิทธิ์เลือกตั้ง ทางหอกระจายข่าวหมู่บ้าน
- 3.6.3 ร่วมเป็นกรรมการดำเนินการเลือกตั้ง
- 3.6.4 จัดเวทีสร้างการเรียนรู้วิถีประชาธิปไตย
- 3.7 การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อาสาพัฒนาชุมชน และผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน มีแนวทางในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ดังนี้
- 3.7.1 ส่งเสริมให้ประชาชนในหมู่บ้าน ตำบลจัดบริเวณบ้านตนเองให้น่าอยู่
- 3.7.2 ส่งเสริมการใช้ปุ๋ยชีวภาพ
- 3.7.3 ณรงค์ให้ชาวบ้านไม่ทิ้งขยะลงแม่น้ำลำคลอง
- 3.7.4 ณรงค์ไม่ให้ตัดไม้ทำลายป่า ช่วยกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 3.8 ด้านการแก้ไขปัญหาความยากจน คือ การร่วมประชุม วางแผนร่วมกับผู้นำอื่น ๆ ในการวิเคราะห์ข้อมูลและการจัดทำแผนแก้ไขปัญหาให้กับครัวเรือนยากจนที่มีรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์ จปฐ. โดยน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทาง
- 3.9 ด้านการส่งเสริมอาชีพ คือ การเพิ่มพูนทักษะในการประกอบอาชีพ ส่งเสริมอาชีพที่ตอบสนองความต้องการของชุมชน และครัวเรือนสามารถพึ่งตนเองได้
- 3.10 ด้านการส่งเสริมชุมชน คือ ร่วมจัดเก็บและวิเคราะห์ทุนชุมชน สนับสนุนการนำข้อมูลชุมชนมาใช้ประโยชน์ รวมทั้งร่วมดำเนินงานพัฒนาทุนชุมชนในพื้นที่ร่วมกับภาคีการพัฒนา
- จากที่ได้ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับอาสาพัฒนาชุมชน ผู้วิจัยจึงสรุปในบทบาทหน้าที่ในการทำงานของอาสาพัฒนาชุมชน ใน 10 ด้าน ประกอบด้วย ด้านการจัดเก็บข้อมูล ด้านการจัดทำแผนชุมชน ด้านการจัดการศูนย์เรียนรู้ ด้านการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาสุขภาพจิต ด้านการส่งเสริมวิถีประชาธิปไตย ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านการแก้ไขปัญหาความยากจน ด้านการส่งเสริมอาชีพ และด้านการส่งเสริมชุมชน

บริบทพื้นที่อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด

1. สภาพทั่วไป

อำเภอเกษตรวิสัย เป็นอำเภอชั้น 2 ของจังหวัดร้อยเอ็ด มีอาณาเขตกว้างขวางและเก่าแก่มานาน มีประวัติความเป็นมาพอมีหลักฐาน จากคำเล่าสืบต่อกันมาว่าอำเภอเกษตรวิสัยเดิมชื่อ “เมืองเกษ” มีพระศรีเกษตรธิไชย (เหง้า) เป็นอุปราชผู้ขอตั้งเมืองขึ้น ในสมัยรัชกาลที่ 5 มีพระบรมราชโองการให้ตั้งเมืองขึ้นใหม่ที่บ้านดอนเสาโอง (ปัจจุบันอยู่ในเขตอำเภอพนมไพร) แต่พระศรีเกษตรธิไชย (เหง้า) ผู้รับราชโองการเห็นว่าบ้านดอนเสาโองอยู่ในทำเลที่ไม่เหมาะสม จึงขอพระบรมราชานุญาตเปลี่ยนที่ตั้งเมืองใหม่จากบ้านดอนเสาโอง มาตั้งที่บ้านกู่กระโดน ซึ่งสมัยนั้นอยู่ในเขตเมืองสุวรรณภูมิเพราะเห็นว่าเป็นทำเลที่เหมาะสมมีความอุดมสมบูรณ์ดี และได้รับพระบรมราชานุญาตให้ขนานนามว่า “เมืองเกษ” เชื่อกันว่าที่ได้ชื่อว่าเมืองเกษเพราะดินแดนแห่งนี้มีต้นดอกเกษเป็นจำนวนมาก รวมทั้งมีความอุดมสมบูรณ์ด้วยพืชพันธุ์ธัญญาหาร ถึงกับมีคำกล่าวขานสืบต่อกันมาเสมอว่า “ข้อยอยู่ก้ำเมืองเกษค้ำน้ำชุ่ม ปลาคุ้มบ่อนคือแข่งแข่งหาง ปลานางบ่อนคือขางฟ้าลั่น จักจั่นฮ้องคือฆ้องลั่นยาม” นั่นคือเมืองเกษ แห่งทุ่งกุลาร้องไห้ ต่อมาปีพุทธศักราช 2358 เมืองสุวรรณภูมิได้ยกฐานะเป็นอำเภอเมืองเกษ จึงได้แยกการปกครองออกมาและยกฐานะเป็นอำเภอเรียกว่า “อำเภอหนองแวง” ในสมัยรัชกาลที่ 6 เพื่อให้พ้องชื่อกับตำบลที่ตั้งของตัวอำเภอ ในปี พ.ศ. 2489 จึงได้เปลี่ยนจากชื่ออำเภอหนองแวงเป็นอำเภอเกษตรวิสัย

2. คำขวัญอำเภอเกษตรวิสัย

เมืองเกษตรพัฒนา ทุ่งกุลาสดใส ผ้าไหมสวยยิ่ง กู่กาสิงห์บ้านปลา โสภานารี มากมีข้าวหอม

3. วิสัยทัศน์

“เป็นแหล่งผลิตข้าวหอมมะลิปลอดภัยและได้มาตรฐาน หมู่บ้านอยู่เย็นเป็นสุขพึ่งตนเองได้ โดยการสร้างงาน และบูรณาการแหล่งท่องเที่ยว”

4. พันธกิจ

1. เป็นแหล่งผลิตข้าวหอมมะลิมีมาตรฐานชั้นดีสู่ตลาดโลก
2. พัฒนาสังคมส่งเสริมการศึกษายกระดับคุณภาพชีวิต
3. สร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
4. ส่งเสริมขนบธรรมเนียมประเพณีและบูรณาการแหล่งท่องเที่ยว
5. บริการอำนวยความสะดวกเป็นธรรมของทุกภาคส่วนราชการ เพื่อให้ประชาชนเกิดความพึงพอใจ

5. เป้าประสงค์

1. ประชาชนสามารถเพิ่มผลผลิตข้าวหอมมะลิต่อไร่เพิ่มขึ้น มีคุณภาพมีมาตรฐานชั้นดี มีรายได้จาก อาชีพเสริมตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างยั่งยืน
2. ประชาชนมีแหล่งน้ำ และระบบชลประทานที่เพียงพอต่อความต้องการภาคการเกษตร
3. ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี ชุมชนปลอดภัยสะอาด สงบ มีความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน
4. ประชาชนอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณี มีรายได้เสริมจากการท่องเที่ยว

6. ประเด็นยุทธศาสตร์พัฒนาอำเภอ

ยุทธศาสตร์ที่ 1	ส่งเสริมพัฒนาผลผลิตทางการเกษตร
ยุทธศาสตร์ที่ 2	ส่งเสริมพัฒนาแหล่งน้ำและระบบชลประทาน
ยุทธศาสตร์ที่ 3	พัฒนาคนและสังคม
ยุทธศาสตร์ที่ 4	ส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

7. ที่ตั้ง

อำเภอเกษตรวิสัย ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของจังหวัดร้อยเอ็ด อยู่ห่างจากตัวจังหวัดร้อยเอ็ด ประมาณ 46 กิโลเมตร มีพื้นที่ทั้งหมด 805.51 ตารางกิโลเมตร คิดเป็น 503,443.75 ไร่ มีอาณาเขตดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1 แผนที่อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด
ที่มา : (กระทรวงมหาดไทย. 2558)

ทิศเหนือ	ติดต่อกับอำเภอจตุรพักตรพิมาน
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับอำเภอเมืองสรวงและอำเภอสวรรณภูมิ
ทิศใต้	ติดต่อกับอำเภอท่าตูมและอำเภอชุมพลบุรี (จังหวัดสุรินทร์)
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับอำเภอปทุมรัตน์ และอำเภอวาปีปทุม (จังหวัดมหาสารคาม)

8. ลักษณะภูมิประเทศ

พื้นที่โดยทั่วไปแล้ว จะเป็นที่ราบ พื้นที่ส่วนใหญ่จะอยู่ในเขตทุ่งกุลาร้องไห้ เหมาะแก่การทำนา ซึ่งทำให้อำเภอเกษตรวิสัย มีชื่อเสียงเกี่ยวกับพันธุ์ข้าว คือ ข้าวหอมมะลิ สภาพพื้นดินส่วนใหญ่จะเป็นดินร่วนปนทราย เก็บความชื้นได้น้อยความอุดมสมบูรณ์ค่อนข้างต่ำ จึงมักมีปัญหาเกี่ยวกับน้ำสำหรับเพาะปลูก นอกจากนั้นแล้วพื้นที่บางส่วนยังประสบกับปัญหาดินเค็มอีก ทำให้ทำการเพาะปลูกไม่ค่อยได้ผลเท่าที่ควร

9. ลักษณะดิน

ลักษณะดินทั่วไปเป็นดินร่วนปนทราย เก็บความชุ่มชื้นและเก็บน้ำไว้ได้ไม่นาน ความอุดมสมบูรณ์ของดินค่อนข้างต่ำ การเพาะปลูกไม่ค่อยได้ผลเท่าที่ควร มีแม่น้ำหลายสาย ไหลผ่านที่สำคัญ ได้แก่

1. ลำน้ำเสียว ต้นกำเนิดจาก อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม ไหลผ่านอำเภอ ปทุมรัตน์ อำเภอกเกษตรวิสัย ไหลลงสู่แม่น้ำมูล ที่อำเภอสวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด
2. ลำน้ำเตา ต้นน้ำเกิดจาก อำเภอนาคู จังหวัดมหาสารคาม ไหลผ่าน อำเภอปทุมรัตน์ อำเภอกเกษตร-วิสัย ไหลลงสู่ลำน้ำเสียว ตำบลกู่กาสิงห์ อำเภอกเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด
3. ลำน้ำพยับปลา ต้นน้ำเกิดจากจังหวัดนครราชสีมา ไหลผ่านตำบลทุ่งทอง ตำบลดงครั้งใหญ่ ตำบลดงครั้งน้อย อำเภอกเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด
4. ลำกุดกู่ ขุดลอกจากลำน้ำเดิม เพื่อเก็บน้ำไว้ใช้ในการเพาะปลูกพืชผัก แข่งเรือ ประเพณี และปล่อยพันธุ์ปลาแหล่งน้ำดังกล่าว ไม่สามารถอำนวยประโยชน์ให้แก่เกษตรกร มากนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในหน้าแล้ง

10. สภาพภูมิอากาศ สำหรับฤดูกาล มี 3 ฤดู คือ

ฤดูร้อน เริ่มจากเดือน กุมภาพันธ์ ถึงเดือน เมษายน อากาศและจะลมแห้งแล้งและ ร้อนจัด น้ำใช้สอยและน้ำบริโภคจะขาดแคลนมาก อุณหภูมิจะสูงถึง 35 องศาเซลเซียส ฤดูฝน เริ่มจากเดือนพฤษภาคมเรื่อยไปจนถึงเดือน ตุลาคม แต่ปริมาณน้ำฝนไม่มากนัก เฉลี่ยประมาณ ปีละ 1,200 มิลลิเมตร

ฤดูหนาว เริ่มจากเดือนพฤศจิกายน เรื่อยไปจนถึงเดือนมกราคม

11. เขตการปกครอง

อำเภอกเกษตรวิสัย แบ่งการปกครองออกเป็น 13 ตำบล 174 หมู่บ้าน มีประชากร จำนวน 98,372 คน แยกเป็น ชาย 49,101 คน หญิง 49,271 คน จำนวนครัวเรือน 27,321 ครัวเรือน แยกรายละเอียด ดังนี้

ตารางที่ 1 เขตการปกครองอำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด

ที่	ตำบล	จำนวนหมู่บ้าน	จำนวนครัวเรือน	จำนวนประชากร		
				ชาย	หญิง	รวม
1	เกษตรวิสัย	18	5,903	7,988	8,158	16,146
2	เมืองบัว	13	2,565	4,151	4,292	8,443
3	กู่กาสิงห์	13	2,650	4,649	4,687	9,336
4	ดงครึ่งใหญ่	13	1,562	3,174	3,074	6,248
5	ดงครึ่งน้อย	13	1,948	3,726	3,663	7,389
6	กำแพง	12	1,729	3,264	3,203	6,467
7	น้ำอ้อม	9	1,281	2,505	2,507	5,012
8	โนนสว่าง	14	1,348	2,687	2,628	5,315
9	บ้านฝาง	17	1,537	3,018	3,040	6,058
10	เหล่าหลวง	15	1,952	3,537	3,599	7,136
11	หนองแวง	15	1,955	3,913	4,035	7,948
12	สิงห์โคก	13	1,815	3,568	3,631	7,199
13	ทุ่งทอง	9	1,371	2,805	2,729	5,534
รวม		174	27,616	48,985	49,246	98,231

ข้อมูล : ณ 25 มีนาคม 2558

12. ประชากรผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตอำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด แยกตามองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 15 ท้องถิ่น ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ทั้งหมด 76,624 คน ดังนี้

ตารางที่ 2 ประชากรผู้มีสิทธิเลือกตั้งเขตการปกครองอำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด

ที่	ตำบล	เพศชาย	เพศหญิง	รวม
1	เกษตรวิสัย	1,757	1,739	3,496
2	เหล่าหลวง	2,839	2,924	5,763
3	สิงห์โคก	2,771	2,860	5,631
4	ดงครึ่งใหญ่	2,394	2,348	4,742
5	บ้านฝาง	2,400	2,455	4,855
6	หนองแวง	3,112	3,254	6,366

ที่	ตำบล	เพศชาย	เพศหญิง	รวม
7	กำแพง	2,483	2,479	4,962
8	กุ้งกาสิงห์	1,799	1,784	3,583
9	น้ำอ้อม	1,920	1,980	3,900
10	โนนสว่าง	2,170	2,136	4,306
11	ทุ่งทอง	2,148	2,097	4,245
12	ดงครั่งน้อย	2,776	2,793	5,569
13	ทต.เกษตรวิสัย	4,231	4,649	8,880
14	ทต.กุ้งกาสิงห์	1,787	1,936	3,723
15	ทต.เมืองบัว	3,231	3,372	6,603
	รวม	37,818	38,806	76,624

13. การปกครองส่วนท้องถิ่น

ท้องที่อำเภอเกษตรวิสัยประกอบด้วยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 13 แห่ง ได้แก่

1. เทศบาลตำบลกุ้งกาสิงห์ ครอบคลุมพื้นที่บางส่วนของตำบลกุ้งกาสิงห์
2. เทศบาลตำบลเกษตรวิสัย ครอบคลุมพื้นที่บางส่วนของตำบลเกษตรวิสัย
3. เทศบาลตำบลเมืองบัว ครอบคลุมพื้นที่ตำบลเมืองบัวทั้งตำบล
4. องค์การบริหารส่วนตำบลเกษตรวิสัย ครอบคลุมพื้นที่ตำบลเกษตรวิสัย
(เฉพาะนอกเขตเทศบาลตำบลเกษตรวิสัย)
5. องค์การบริหารส่วนตำบลเหล่าหลวง ครอบคลุมพื้นที่ตำบลเหล่าหลวงทั้งตำบล
6. องค์การบริหารส่วนตำบลสิงห์โคก ครอบคลุมพื้นที่ตำบลสิงห์โคกทั้งตำบล
7. องค์การบริหารส่วนตำบลดงครั่งใหญ่ ครอบคลุมพื้นที่ตำบลดงครั่งใหญ่ทั้งตำบล
8. องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านฝาง ครอบคลุมพื้นที่ตำบลบ้านฝางทั้งตำบล
9. องค์การบริหารส่วนตำบลหนองแวง ครอบคลุมพื้นที่ตำบลหนองแวงทั้งตำบล
10. องค์การบริหารส่วนตำบลกำแพง ครอบคลุมพื้นที่ตำบลกำแพงทั้งตำบล
11. องค์การบริหารส่วนตำบลกุ้งกาสิงห์ ครอบคลุมพื้นที่ตำบลกุ้งกาสิงห์
(เฉพาะนอกเขตเทศบาลตำบลกุ้งกาสิงห์)
12. องค์การบริหารส่วนตำบลน้ำอ้อม ครอบคลุมพื้นที่ตำบลน้ำอ้อมทั้งตำบล

13. องค์การบริหารส่วนตำบลโนนสว่าง ครอบคลุมพื้นที่ตำบลโนนสว่างทั้งตำบล

14. โครงสร้างพื้นฐาน

14.1 การคมนาคม

ปัจจุบันอำเภอเกษตรวิสัย สามารถติดต่อกับอำเภอหรือจังหวัดใกล้เคียงได้สะดวกโดยทางรถยนต์ มีรถสายสำคัญๆ ผ่านหลายสาย คือ อุบลฯ-กรุงเทพฯ , มุกดาหาร-กรุงเทพฯ, โขงเจียม-กรุงเทพฯ, พนมไพร – กรุงเทพฯ และสุวรรณภูมิ – กรุงเทพฯ

นอกจากนี้การติดต่อกับจังหวัดต่าง ๆ อาศัยทางหลวงแผ่นดิน และทางหลวงจังหวัด ส่วนการคมนาคมภายในอำเภอไปยังหมู่บ้านต่าง ๆ มีทางหลวงชนบทติดต่อได้ทุกหมู่บ้าน ทางหลวงแผ่นดินมี 2 สาย คือ หมายเลข 202 จากจังหวัดนครราชสีมา ผ่านอำเภอเกษตรวิสัยไปยังจังหวัดยโสธร ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 214 จากจังหวัดร้อยเอ็ด ผ่านอำเภอเกษตรวิสัยไปยังจังหวัดสุรินทร์

14.2 การสาธารณสุขปก

มีประปาท้องถิ่น จำนวน 135 แห่ง

14.3 การโทรคมนาคม และการติดต่อสื่อสาร

จำนวนเครือข่ายโทรศัพท์ไร้สาย จำนวน 3 เครือข่าย

15. สภาพทางสังคม

15.1 ด้านการศึกษา

15.1.1 โรงเรียนสังกัดเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2
จำนวน 59 แห่ง

15.1.2 โรงเรียนสังกัดเขตพื้นที่ศึกษามัธยมศึกษา เขต 27 จำนวน 5 แห่ง

15.1.3 โรงเรียนอยู่ในความรับผิดชอบของ อบจ.ร้อยเอ็ด จำนวน 1 แห่ง

15.1.4 สังกัดอาชีวศึกษา จำนวน 1 แห่ง

15.1.5 ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กของ อปท. จำนวน 61 ศูนย์

15.2 ด้านสวัสดิภาพและความปลอดภัย

15.2.1 สถานีตำรวจภูธรประจำอำเภอ จำนวน 1 แห่ง

15.2.2 สถานีตำรวจภูธรตำบล จำนวน 1 แห่ง

15.2.3 มีกองร้อยอาสารักษาดินแดน จำนวน 1 แห่ง

15.3 ด้านสาธารณสุข

15.3.1 โรงพยาบาล ขนาด 60 เตียง จำนวน 1 แห่ง

15.3.2 โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จำนวน 15 แห่ง

15.4 การศาสนาและศิลปวัฒนธรรม และประเพณี

15.4.1 ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ มีวัด สำนักสงฆ์ และที่พักสงฆ์ ดังนี้

- 1) วัดมหานิกาย จำนวน 50 แห่ง วัดธรรมยุต จำนวน 1 แห่ง รวมเป็น 51 แห่ง
- 2) สำนักสงฆ์ จำนวน 37 แห่ง ธรรมยุต จำนวน 2 แห่ง รวมเป็น 39 แห่ง
- 3) ที่พักสงฆ์ จำนวน 26 แห่ง ธรรมยุต จำนวน 5 แห่ง รวมเป็น 31 แห่ง

15.4.2 สำหรับงานประเพณี เหมือนกับชาวอีสานทั่วไป คือ มีการจัดงาน บุญฮีตสิบสอง ครองสิบสี่ เช่น งานบุญผะเหวด บุญสงกรานต์ บุญบั้งไฟ บุญคูณลาน ฯลฯ

15.4.3 งานประเพณีประจำปีของอำเภอ ได้แก่

- 1) งานประเพณีแห่เทียนพรรษา จัดโดยเทศบาลตำบลเกษตรวิสัย
- 2) ประเพณีลอยกระทง จัดโดยเทศบาลตำบลเกษตรวิสัย
- 3) ประเพณีแข่งเรือยาว โดยสภาวัฒนธรรมตำบลเมืองบัว และเทศบาลตำบลเมืองบัว ซึ่งจัดให้มีขึ้น ประมาณเดือน ตุลาคม ของทุกปี

4) งาน “บุญคูณลาน สืบสานประเพณี ของดีเมืองเกษ” จัดโดย อำเภอเกษตรวิสัย ร่วมกับ สภาวัฒนธรรมอำเภอ ประมาณเดือนกุมภาพันธ์ ของทุกปี

16. สภาพเศรษฐกิจและการประกอบอาชีพ

16.1 การเกษตรกรรม

อาชีพส่วนใหญ่ของชาวอำเภอเกษตรวิสัย ได้แก่ การทำนาและเลี้ยงสัตว์ ผลผลิตทางการเกษตรที่สำคัญ คือ ข้าว โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้าวหอมมะลิ นั้น ปลูกมากที่สุด ในเขตทุ่งกุลาร้องไห้ซึ่งจะกินเนื้อที่ ถึง 3 ใน 4 ของพื้นที่ทั้งหมดของอำเภอ โดยมีพื้นที่ทำนาทั้งสิ้น 414,458 ไร่ ปลูกข้าวหอมมะลิ 401,548 ไร่ ปลูกข้าวเหนียว 12,910 ไร่ นอกจากนั้น ก็ยังมีพื้นที่ปลูกพืชไร่ จำนวน 11,475 ไร่

ผลผลิตข้าวเฉลี่ย ปี 2556/2557 = 645 ก.ก. : ไร่ แยกเป็นรายตำบล ดังนี้

ตารางที่ 3 ผลผลิตข้าวในเขตการปกครองอำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด

ลำดับที่	ชื่อตำบล	ผลผลิตข้าว ปี 2556/2557	หมายเหตุ
1	เกษตรวิสัย	548	
2	คูกาสิงห์	695	
3	กำแพง	606	
4	ทุ่งทอง	690	
5	ดงครั้งใหญ่	463	
6	ดงครั้งน้อย	663	
7	เมืองบัว	553	
8	สิงห์โลก	592	
9	หนองแวง	906	
10	เหล่าหลวง	578	
11	โนนสว่าง	688	
12	บ้านฝาง	731	
13	น้ำอ้อม	672	

มีกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร รวม 39 กลุ่ม ซึ่งกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จเป็นที่รู้จักของคน โดยทั่วไป คือ กลุ่มทอผ้าไหมมัดหมี่ กลุ่มผลิตภัณฑืรังไหม และกลุ่มแม่บ้านทำข้าวเม่านอกจากนั้นยังมีกลุ่มเยาวชนเกษตรกรอีก 1 กลุ่ม

นอกจากนั้นแล้ว อาชีพที่ทำให้เกษตรกรอำเภอเกษตรวิสัยมีรายได้เสริมจากการทำนา คือ อาชีพเลี้ยงปลา ซึ่งจะมีการเลี้ยงกันมากบริเวณลำน้ำเสียว แถบบ้านเมืองบัว บ้านหัวดงกำแพง และบ้านสะแบง สามารถทำรายได้ให้แก่เกษตรกรตัวเฉลี่ย 30,000 – 50,000 บาทต่อปี

16.2 รายได้

ประชากรอำเภอเกษตรวิสัยมีรายได้เฉลี่ย 77,131 บาท/คน/ปี มีผู้มีรายได้ตกเกณฑ์ จปฐ. (พ.ศ. 2557) จำนวน 80 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 0.35% ผ่านเกณฑ์ จปฐ. จำนวน 22,287 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 99.65%

16.3 การอุตสาหกรรม พาณิชยกรรม และงานบริการประเภทต่าง ๆ

ในท้องที่อำเภอเกษตรวิสัย อุตสาหกรรมส่วนใหญ่จะเป็นอุตสาหกรรมขนาดย่อม และอุตสาหกรรมในครัวเรือน ซึ่งพอจำแนกได้ ดังนี้

1. โรงสีข้าวขนาดใหญ่ จำนวน 5 แห่ง
2. โรงสีข้าวขนาดเล็ก จำนวน 174 แห่ง
3. โรงงานทำอิฐมอญ จำนวน 1 แห่ง
4. โรงงานทำอิฐบล็อก,เสาปูน จำนวน 4 แห่ง
5. โรงงานไม้แปรรูป จำนวน 3 แห่ง
6. โรงงานน้ำแข็ง,น้ำดื่ม จำนวน 2 แห่ง
7. สถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิง/ปั้มแก๊ส จำนวน 6 แห่ง
8. โรงงานรับซื้อไม้ยูคา จำนวน 3 แห่ง
9. อุ้ช่อมอเตอร์ จำนวน 5 แห่ง
10. ธนาคารพาณิชย์ จำนวน 5 แห่ง
11. ตู้ ATM จำนวน 7 แห่ง
12. บริษัทเงินทุน และบริษัทผู้ประกอบสินเชื่อส่วนบุคคล 2 แห่ง
13. สหกรณ์ จำนวน 3 แห่ง
14. โรงแรม จำนวน 1 แห่ง
15. สถานที่ให้เช่าพักอื่น ๆ จำนวน 8 แห่ง
16. ร้านสะดวกซื้อ จำนวน 4 แห่ง
17. ร้านทอง/ร้านอัญมณี จำนวน 3 แห่ง
18. โชว์รูม/ศูนย์จำหน่ายและบริการของรถยนต์/จักรยานยนต์ จำนวน 5 แห่ง

16.4 แหล่งท่องเที่ยว

อำเภอเกษตรวิสัย มีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ ๆ ได้แก่

1. โบราณสถานกู่กาสิงห์ ตั้งอยู่ในพื้นที่บ้านกู่น้อย หมู่ที่ 3 ตำบลกู่กาสิงห์ เป็นปราสาทที่สร้างขึ้นในสมัยขอม เป็นลักษณะปราสาท 3 หลัง ก่อด้วยอิฐ ตั้งอยู่บนศิลาแลงเรียงจากทิศเหนือไปยังทิศใต้ ปราสาทกลางมีขนาดใหญ่กว่าปราสาทที่ขนาดอยู่ 2 ข้าง ล้อมรอบด้วยกำแพง เรียกว่า “บรรณาลัย” กรอบประตูเป็นรูปพระอินทร์ทรงช้างเอราวัณ ซึ่งปัจจุบัน โบราณสถานแห่งนี้ ได้รับการบูรณะแล้ว

2. กุโพนวิจ คำว่า “วิจ” มาจากคำว่า “เวจจุกฎิ” ในภษิยบาลี หมายถึง ที่ถ่ายอุจจาระของพระภิกษุ สถานที่แห่งนี้ตั้งอยู่ในพื้นที่บ้านกุ่มน้อย หมู่ที่ 3 ตำบลกู่กาสิงห์ โดยห่างจากที่ตั้งกู่กาสิงห์ไปทางทิศเหนือ ประมาณ 500 เมตร สร้างในราวต้นพุทธศตวรรษที่ 16 และยังไม่มียุทธฐานยืนยันอย่างแน่ชัดว่าสร้างขึ้นตามคติ ความเชื่อทางศาสนาใด

3. กุโพนระฆัง ตั้งอยู่ในพื้นที่บ้านกุ่มน้อย หมู่ที่ 3 ตำบลกู่กาสิงห์ ห่างจากที่ตั้งของกู่กาสิงห์ไปทางทิศตะวันออก ประมาณ 500 เมตร สร้างขึ้นในราวพุทธศตวรรษที่ 18 ตามคติความเชื่อทางพระพุทธศาสนา ลัทธิมหายาน ตรงกับสมัยศิลปบาปน มีลักษณะเป็นอโรคยาศาล หรือโรงพยาบาลรักษาโรค ในสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 และหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่น่าสนใจที่แสดงถึงความเก่าแก่ของชุมชน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้ศึกษาได้ทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความคิดเห็นที่มีต่อการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่อาสาพัฒนาชุมชน และงานวิจัยอื่นที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

เพ็ญแข ศรีสิทธิกุล (2537 : 80 - 85) ได้ศึกษาวิจัยทัศนคติต่องานพัฒนาชุมชนเขตชานเมืองและการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนในเขตจังหวัดนครปฐมพบว่า ความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนมีความสัมพันธ์ทางบวกกับทัศนคติต่องานพัฒนาชุมชนเขตชานเมือง ของผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน แต่การติดต่อสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนมีความสัมพันธ์ทางลบกับทัศนคติต่องานพัฒนาชุมชนเขตชานเมืองของผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน ส่วนตัวแปรอื่น ๆ คือ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์การเป็นอาสาพัฒนาชุมชนและผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน และความรู้ความเข้าใจในงานพัฒนาชุมชนตามความรับผิดชอบของกรมการพัฒนาชุมชน ไม่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่องานพัฒนาชุมชนเขตชานเมืองของผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทัศนคติต่องานพัฒนาชุมชนเขต ชานเมือง ระดับการศึกษา ความรู้ความเข้าใจ ในบทบาทหน้าที่ของผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน และการติดต่อสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติส่วนตัวแปรอื่น ๆ คือ อายุ ประสบการณ์การเป็นอาสาพัฒนาชุมชน และผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน และความรู้ความเข้าใจในงานพัฒนาชุมชนตามความรับผิดชอบของกรมการพัฒนาชุมชนไม่มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติหน้าที่งานตามบทบาทหน้าที่ของผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

วินัย โยธาฤทธิ์ (2546 : 80 - 82) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพของผู้นำอาสาสมัครพัฒนาชุมชนในการปฏิบัติงานพัฒนาสิ่งแวดล้อมชุมชน พื้นที่จังหวัดขอนแก่น ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพของผู้นำชุมชนในการปฏิบัติงานพัฒนาสิ่งแวดล้อมชุมชน และปัญหาอุปสรรค แนวทางแก้ไขในการปฏิบัติงานพัฒนาสิ่งแวดล้อมชุมชน กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน จำนวน 100 คน ผลการวิจัยพบว่าปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพของผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนในการปฏิบัติงานพัฒนาสิ่งแวดล้อมชุมชน ได้แก่ การได้รับข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่าง ๆ และการได้รับคำชมเชยหรือเกียรติคุณดีเด่น

สมศักดิ์ สมบูรณ์ (2546 : 51 - 59) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนในการดำเนินงานพัฒนาสิ่งแวดล้อมชุมชนในพื้นที่ความรับผิดชอบของศูนย์ช่วยเหลือทางวิชาการพัฒนาชุมชนเขตที่ 7 ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิจัยปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน ในการดำเนินงานพัฒนาสิ่งแวดล้อมชุมชนกลุ่มตัวอย่าง 300 คน ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนในการดำเนินงานพัฒนาสิ่งแวดล้อมชุมชน ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคลด้านระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือน และระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง และปัจจัยแวดล้อมภายนอกด้านการติดต่อกับเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน การได้รับการฝึกอบรม การได้รับประโยชน์จากการเป็นผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน การได้รับคำชมเชยหรือรางวัลเกียรติคุณดีเด่น การได้รับข่าวสารจากสื่อต่าง ๆ การติดต่อกับบุคคลภายนอก การใช้เครื่องมือสื่อสารสมัยใหม่

ภัสสุรีย์ คุณกลาง (2546 : 80 - 83) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชน ในการพัฒนาเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืน เทศบาลนครขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชน 4 ขั้นตอน ได้แก่ การตัดสินใจ การดำเนินงาน การรับผลประโยชน์ และการประเมินผล ในการพัฒนาเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืน ในภาพรวมพบว่าอยู่ในระดับปานกลาง ความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษา อาชีพ ตำแหน่งในคณะกรรมการชุมชน อายุ รายได้ ระยะเวลาที่อาศัยในชุมชน กับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืน พบว่า มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนสถานภาพสมรส ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืน ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะชุมชน ได้แก่ ชุมชนใจกลางเมืองหรือย่านการค้าชุมชนที่อาศัยอยู่ชั้นกลางและสูง ชุมชนแออัด และชุมชนชานเมือง

หรือกึ่งชนบทกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืน มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (P-value 0.001) เปรียบเทียบค่าคะแนนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืนของคณะกรรมการชุมชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนที่มีลักษณะแตกต่างกัน ได้แก่ ชุมชนใจกลางเมืองหรือย่านการค้าชุมชนที่อาศัยอยู่ชั้นกลางและสูง ชุมชนแออัด และชุมชนชานเมืองหรือกึ่งกลางชนบท พบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (P-value 0.001) เมื่อเปรียบเทียบเป็นด้านรายได้ของการพัฒนาเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืนพบว่า ด้านสังคม ด้านกายภาพ ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านบริหารและการจัดการ อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนด้านเศรษฐกิจอยู่ในระดับน้อย และมีข้อเสนอแนะว่า ในการดำเนินการหรือกิจกรรมต่าง ๆ รวมทั้งการพัฒนาเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืนที่ต้องการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากที่สุด ควรคำนึงถึงคุณลักษณะส่วนบุคคลและลักษณะชุมชนที่อยู่อาศัยด้วย และประชาชนจะเข้ามามีส่วนร่วมมากในเรื่องใกล้ตัว เช่น ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ด้านสาธารณสุข ดังนั้นควรส่งเสริมด้านก่อน

นิภาพรรณ เทียมธรรม (2547 : 58 - 61) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาการปฏิบัติงานของผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน โครงการพัฒนาผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน ศึกษากรณีจังหวัดนครราชสีมา ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการปฏิบัติงาน ผู้นำ อช. จังหวัดนครราชสีมา กลุ่มตัวอย่างจำนวน 236 คน ผลการศึกษาพบว่า การปฏิบัติงานตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการอาสาพัฒนาชุมชน โดยภาพรวมปฏิบัติงานได้ดี การปฏิบัติงานเป็นกำลังหลักในการดำเนินงานร่วมกับศูนย์ประสานงานองค์กรชุมชน (ศอช.ต) ปฏิบัติงานได้ดี การปฏิบัติงานตามปัจจัยความสามารถ ของผู้นำ อช. ด้านวิชาการและเทคนิควิธีทำงาน ปฏิบัติได้ดี ด้านการติดต่อสื่อสารปฏิบัติได้ปานกลาง

นัญจภัฏ มธุรส (2549 : 69 - 72) ได้ศึกษา การปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในค่ายนวนมินทราชนิ อำเภอมือง จังหวัดชลบุรี ผลการวิจัยพบว่า การปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครสาธารณสุขด้านส่งเสริมสุขภาพ ด้านการป้องกันโรค ด้านการรักษา ด้านการฟื้นฟู โดยภาพรวมอยู่ในเกณฑ์มีผลการปฏิบัติงานระดับปานกลาง โดยมีผลการปฏิบัติงานในรายด้าน ดังนี้ ด้านการส่งเสริมสุขภาพผลการปฏิบัติงานระดับปานกลาง ด้านการป้องกันโรคผลการปฏิบัติงานระดับปานกลาง ด้านการรักษาพยาบาลผลการปฏิบัติงานระดับปานกลาง ด้านการฟื้นฟูผลการปฏิบัติงานระดับปานกลาง ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครสาธารณสุข ประกอบด้วยความร่วมมือ

ในชุมชนระหว่าง อาสาสมัครสาธารณสุขกับประชาชน กับอาสาสมัครสาธารณสุขด้วยกันกับ
เจ้าหน้าที่สาธารณสุข กับผู้บังคับบัญชาและผู้นำชุมชน เวลาไม่ตรงกันของอาสาสมัครสาธารณสุข
กับประชาชน การประชาสัมพันธ์และกระจายข่าวสารไม่ทั่วถึง ข้อเสนอแนะในการวิจัย คือ
ควรพัฒนาความรู้และทักษะในการทำงานให้กับอาสาสมัครสาธารณสุขอย่างต่อเนื่องเน้น
การประชาสัมพันธ์ ควรมีการชี้แจงให้ประชาชนได้รับทราบถึงความรู้ ความสามารถ ควรมี
การปฏิบัติงานในชุมชนร่วมกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขอย่างต่อเนื่องสนับสนุนให้องค์การบริหาร
ส่วนท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมพัฒนาและสนับสนุนบทบาทของอาสาสมัครสาธารณสุขทั้งด้าน
งบประมาณ ทรัพยากร วัสดุอุปกรณ์ และเสริมสร้างอาชีพ ควรมีการจัดค่าตอบแทนแก่อาสาสมัคร
สาธารณสุขจากส่วนกลาง

วรรณวิ โสภ (2550 : 95 - 102) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงาน
ตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารศูนย์ประสานงานองค์กรชุมชนระดับตำบลพื้นที่
จังหวัดหนองคาย ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของ
คณะกรรมการบริหารศูนย์ประสานงานองค์กรชุมชนระดับตำบล ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงาน
ตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการศูนย์ประสานงานองค์กรชุมชนและข้อเสนอแนะในการ
ปฏิบัติงานของคณะกรรมการศูนย์ประสานงานองค์กรชุมชน กลุ่มตัวอย่างได้แก่คณะกรรมการ
ศูนย์ประสานงานองค์กรชุมชนระดับตำบล พื้นที่จังหวัดหนองคาย จำนวน 321 คน ผลการวิจัย
พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารศูนย์ประสาน
งานองค์กรชุมชนระดับตำบล ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจบทบาทหน้าที่ การได้รับการสนับสนุน
จากส่วนราชการ หรือองค์กร การยอมรับนับถือ และการได้รับการฝึกอบรมระดับการปฏิบัติงาน
ตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการศูนย์ประสานงานองค์กรชุมชนระดับตำบล อยู่ในระดับดีมาก

จิตราวดี พันธุ์ไม้ (2551 : 52 - 92) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงาน
ของอาสาสมัครสาธารณสุขในเขตเทศบาลเมืองมาบตาพุด จังหวัดระยอง ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อ
การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงาน ผลการปฏิบัติงาน และปัญหาอุปสรรค ข้อเสนอแนะ
เกี่ยวกับการปฏิบัติงาน ประชากรกลุ่มเป้าหมายคือ อสม. ในเขตเทศบาลเมืองมาบตาพุด
จำนวน 216 คน ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุข
ได้แก่ ประสิทธิภาพในการดูแลสุขภาพวิธีการที่เข้าเป็น อสม. การสนับสนุนทางสังคม
ประกอบด้วยความสัมพันธ์ระหว่าง อสม. กับ อสม. การสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุข
การสนับสนุนจากครอบครัว การสนับสนุนจากชุมชน

ชาติร์ จันทร์ตา (2552 : 76 - 78) ได้ค้นคว้าแบบอิสระ เรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน เทศบาลตำบลหางดง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานสาธารณสุขมูลฐาน ระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานสาธารณสุขมูลฐาน และปัญหา อุปสรรคและแนวทางในการเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานสาธารณสุขมูลฐานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ อสม. จำนวน 147 คน ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ได้แก่ การได้รับการอบรมอย่างต่อเนื่อง การได้รับการนิเทศงานจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ความพึงพอใจในการดำรงตำแหน่ง อสม.

ปนัดดา แก้วมณี (2556 : 90 - 91) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของอาสาพัฒนาชุมชน และผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนพื้นที่อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครพัฒนาชุมชน และผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนพื้นที่อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ผลการศึกษาพบว่า มีระดับการปฏิบัติงานรวมทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ ของอาสาสมัครพัฒนาชุมชนและผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนพื้นที่อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สรุปจากทบทวนแนวคิดทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับผู้ศึกษาได้ประยุกต์ใช้แนวคิดการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของอาสาพัฒนาชุมชน จำนวน 2 ด้าน (กรมพัฒนาชุมชน, 2557 : 1- 62) คือ ด้านการเป็นแกนนำในการพัฒนาหมู่บ้าน ตำบล และด้านการเป็นผู้สนับสนุนการปฏิบัติงานเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน มาเป็นกรอบแนวคิดในการค้นคว้าศึกษาการเป็นแกนนำในการพัฒนาหมู่บ้าน ตำบล ด้านการเป็นผู้สนับสนุนการปฏิบัติงานเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนในครั้งนี้